

Tóth Károly
**Esélyegyenlőségi és dezegregációs programok
a szakképzésben**

Tóth Károly

**ESÉLYEGYENLŐSÉGI ÉS
DESZEGREGÁCIÓS PROGRAMOK
A SZAKKÉPZÉSBEN**

Szeged, 2013

Projektcím:
Dél-alföldi Felnőttképzési – Szakképzési Tudástár
és Tanácsadó Központ létrehozása /DAF-FSZTTK/

Pályázati azonosító:
TÁMOP-2.2.4-11/1-2012-0004

Kedvezményezett:
Szegedi Tudományegyetem

Projektidőszak:
2012.07.01–2013.12.31

E-mail: projekt@jgypk.u-szeged.hu/dft
Web: www.jgypk.hu

Lektorálta:
Garami István

Borítóterv:
Forró Lajos

ISBN 978-963-9927-75-9

© Tóth Károly
© SZTE JGYPK

TARTALOMJEGYZÉK

1. BEVEZETŐ	9
2. AZ EURÓPAI UNIÓ ESÉLYEGYENLŐSÉGI IRÁNYELVEI, PROGRAMJAI	11
2.1. Az Európai Tanács Alapjogi Chartája	11
2.2. Az Európai Tanács irányelvei az egyenlő bánásmódról	12
2.3. Az egész életen át tartó tanulás programja	15
2.4. Európa 2020 stratégia	16
3. HAZAI JOGSZABÁLYOK, INTÉZKEDÉSI TERVEK	19
3.1. Magyarország Alaptörvénye	19
3.2. Az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény	19
3.3. „Zöld könyv a magyar közoktatás megújításáért” ...	21
3.4. A szakképzésről szóló 2011. évi CLXXXVII. törvény ..	24
3.5. Esélyegyenlőségi kampány Magyarországon	25
3.6. A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény	25
3.7. A 20/2012-es EMMI rendelet a nevelési, oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények	27

4. KIEMELT ESÉLYEGYENLŐSÉGI PROGRAMOK, ÖSZTÖNDÍJAK	29
4.1. Halmozottan Hátrányos Helyzetű Tanulók Arany János Kollégiumi-Szakiskolai Programja	29
4.2. Köznevelési Hídprogramok	29
4.3. Útravaló-MACIKA Program	31
4.4. Középiskolai Integrációs Pedagógiai Program (IPR)	33
4.5. ROMASTER mentor- és ösztöndíj-pályázat	34
5. A SZAKKÉPZÉST MEGELŐZŐ SZAKASZ	35
5.1. A szegedi integrációs program bemutatása	35
5.2. A József Attila Általános Iskola és Szakiskola programjai	38
6. ESÉLYEGYENLŐSÉGI SZAKKÉPZÉSI PROGRAMOK, JÓ GYAKORLATOK A SZEGEDI SZAKKÉPZŐ ISKOLÁKBAN	39
6.1. A szegedi középfokú oktatásra vonatkozó esélyegyenlőségi program	39
6.2. Sajátos nevelési igényű tanulók középfokú nevelése, oktatása	41
6.3. A Halmozottan Hátrányos Helyzetű Tanulók Arany János Kollégiumi-Szakiskolai Programjának szegedi tapasztalatai	42
6.3.1. József Attila Általános Iskola és Szakiskola programja	42
6.3.2. SZSZKSZ Fodor József Élelmiszeripari Tagintézménye	44
6.3.3. SZKKVSI Krúdy Gyula Tagintézménye	46
6.3.4. A SZSZKSZ Kossuth Zsuzsanna Egészségügyi és Könnyűipari Tagintézménye	48

6.3.5. Szegedi Ipari Szolgáltató Szakképző és Általános Iskola (SZISZSZI) Móravárosi Tagintézménye	50
6.3.5.1. „Együtt egymásért” – Projektnapok a SZISZSZI Móravárosi Tagintézményében	52
7. ESÉLYEGYENLŐSÉG ÉS INTEGRÁCIÓ A PEDAGÓGUSKÉPZÉSI ÉS TOVÁBBKÉPZÉSI PROGRAMOKBAN	63
7.1. Pedagógusképzési, továbbképzési programok kifejlesztése, bevezetésének támogatása a felsőoktatási intézményekben	64
7.2. Oktatási programcsomagok a pedagógusképzés számára	66
7.3. Prevenációs módszerek és modellek kidolgozása az idő előtti iskolaelhagyás megelőzésére és a lemorzsolódás kockázatának korai felismerésére ...	70
7.4. A kooperatív tanulás a hátrányos helyzetű gyermek integrált nevelésének elősegítésére	71
7.5. Halmozottan hátrányos helyzetű tanulók pedagógiai segítése	72
7.6. Drámapedagógia – a hátrányos helyzetű tanulók integrált nevelésének elősegítése	73
7.7. Hatékony együttnevelés az iskolában	73
7.8. Középiskolai IPR továbbképzési program	74
8. CIVIL SZERVEZETEK RÉSZVÉTELE A SZEGEDI ESÉLYEGYENLŐSÉGI, DESZEGREGÁCIÓS PROGRAMOKBAN	75
9. ÖSSZEZGÉS	79
10. IRODALOMJEGYZÉK	81

1. BEVEZETŐ

A magyarországi szakképzés megújítási törekvéseinek egyik központi eleme, hogy – különösen a szakiskolák esetében – a képzés során a szakmai ismeretek aránya valamint a vállalkozásoknál le-töltendő szakmai gyakorlat aránya jelentősen megnő.

Erőteljes az a törekvés, hogy a szakképzés során a tanulók olyan ismeretekre tegyenek szert, melyek elősegítik a hazai és a globális munkaerő-piacon történő érvényesülésüket.

Sok tanuló azonban eleve olyan tanulási, szociális vagy halmozott hátránnyal kezdi meg szakképzési tanulmányait, mely hátrányok leküzdhetetlenek volnának külön intézkedések nélkül. Közismert, hogy az általános iskolát befejezett, hátrányos helyzetű tanulók aránya a gimnáziumokban a legalacsonyabb, a szakközép-iskolákban magasabb és a szakiskolákban a legmagasabb. Az Európai Unió számos dokumentuma rögzíti azokat az alapelveket, miként kell elősegítenünk, hogy minél többen azonos vagy hasonló esélyeket kapjanak a munkaerő-piacon.

Tananyagunk összefoglalja az európai és hazai esélyegyenlőségi és deszegregációs irányelveket, stratégiai programokat. Áttekintjük a hazai intézkedési tervek, ösztöndíj-programok tapasztalatait. Jelentős terjedelemben elemezzük a szegedi és Csongrád megyei jó gyakorlatokat.

Ezt a tananyagot a szakképzés és felnőttképzés valamennyi résztvevője figyelmébe ajánljuk. Bízunk abban, hogy a szakképzéssel és felnőttképzéssel foglalkozó intézmények, vállalkozások szakemberei mellett a hallgatók, tanulók is hasznosítani tudják tanulmányaik során.

2. A EURÓPAI UNIÓ ESÉLYEGYENLŐSÉGI IRÁNYELVEI, PROGRAMJAI

2.1. Az Európai Tanács Alapjogi Chartája

A szakképzés során a képző intézmények, az állami és civil szervezetek, valamint a gazdálkodó szervezetek számos intézkedéssel próbálják segíteni, hogy a hátrányos vagy halmozottan hátrányos helyzetű tanulók esélyeit javítsák.

Az Európai Unió 2000. decemberében elfogadott Alapjogi Chartája számos pontban érinti az esélyegyenlőség (egyenlő esélyek) kérdéseit valamint a bármilyen értelemben vett diszkrimináció (hátrányos megkülönböztetés) elleni fellépés, intézkedések fontosságát. Ezzel összefüggésben a másik alapelv a pozitív diszkrimináció, amely alkalmazása viszont nem csupán megengedett, de jelentős EU-programok célja éppen a pozitív diszkrimináció elősegítése. A Charta az Unió legfőbb egyetemes értékeit a következőkben határozza meg: emberi méltóság, szabadság, egyenlőség, szolidaritás. Ezek az alapelvek határozzák meg, hogy az egyes tagországok, az intézmények, a gazdálkodó szervezetek, a kormányzati szervek, a civil szervezetek munkájuk során az állampolgárokkal, a munkavállalókkal és a hátrányos helyzetben élőkkel milyen „bánásmódot” kötelesek érvényesíteni.

A Charta 1. cikke nem véletlenül az emberi méltóság sérthetlenségét mondja ki. A Szabadság, mint 2. alapelv a személyi biztonsághoz és szabadsághoz való jogon túl kiterjed a személyes adatok védelmére, a gondolat-, a lelkiismeret- és vallásszabadságra.

A Szabadság fejezetben belül a 14. cikk azt rögzíti, hogy az oktatásban, valamint a szakképzésben és a továbbképzésben való részvétel mindenkinek alapvető joga. Az Európai Unió minden polgárát megilleti a munkavállaláshoz, a szabad álláskeresőkhöz való jog.

A Charta Egyenlőség című fejezetének 21. cikke rögzíti, hogy egyrészt a törvény előtt mindenki egyenlő, másrészt a megkülönböztetés minden fajtája tilos, és ennek esetei között említi a társadalmi származás, a fogyatékoság, a vagyoni helyzet alapján történő megkülönböztetést. Az Európai Unió Alapjogi Chartája külön cikket szentel (26. cikk) a fogyatékkal élő személyek beilleszkedését célzó pozitív diszkriminációnak, ha ezek az intézkedések a fogyatékkal élők társadalmi és foglalkozási beilleszkedését, illetve a közösségi életben való részvételüket biztosítják. Érdemes megemlíteni, hogy az esélyegyenlőség biztosításának alapkövetelménye a Charta Szolidaritás fejezetében is megfogalmazódik, a 31. cikk szerint minden munkavállalónak joga van az egészségét, biztonságát és méltóságát tiszteletben tartó munkafeltételhez. A Charta 51. cikke azt is kimondja, hogy a fenti alapelveket az Unió intézményei, szervei és hivatalai mellett – a szubszidiaritás elvének figyelembe vételével – tagállamok is kötelesek érvényesíteni.

2.2. Az Európai Tanács irányelvei az egyenlő bánásmódról

Az Európai Tanács 2000-ben kiadott 2 irányelvét valamint 1 állásfoglalást érdemes még idéznünk, amikor azt vizsgáljuk, a gyakorlatban milyen esélyegyenlőségi illetve deszegregációs alapelveket kell érvényesíteni, különös tekintettel a magyarországi roma fiatalok helyzetére. A Tanács 2000/43/EK irányelvének (a személyek közötti, faji vagy etnikai származásra való tekintet nélküli egyenlő bánásmód elvének alkalmazása) 3. pontja szerint a megkülönböztetéssel szembeni védelemhez való jog minden ember számára egyetemes emberi jog, amit az EU-n kívül az Egyesült Nemzetek egyezményei is elismernek. Látszólag nem szorosan kötődik a deszegregációs intézkedésekhez, mégis meg kell említenünk, hogy

a Tanács fenti irányelvének 6. pontja leszögezi: az Európai Unió elutasítja, hogy különböző emberi fajok léteznének (vagyis a fajelmélet minden formáját). Lényeges a Tanács azon megállapítása is, mely szerint a faji megkülönböztetés akadály (lehet) a magas fokú foglalkoztatási szint és szociális védelem elérésének, az élet-színvonal és életminőség emelésének, a társadalom egyes tagjainak faji alapon történő hátrányos megkülönböztetése gátolja a megfelelő gazdasági és szociális kohézió valamint a szolidaritás érvényesülését. A Tanács 2000/43-as irányelve (12. pont) megengedi, sőt kifejezetten szükségesnek tartja a pozitív diszkrimináció alkalmazását, hangsúlyozva, hogy a faji vagy etnikai származáson alapuló megkülönböztetés területén tett intézkedéseknek a szociális védelem, az egészségügyi ellátás stb. mellett ki kell térniük az oktatásra is.

A Tanács idézett irányelvének 17. pontja tesz említést arról, hogy a pozitív diszkrimináció olyan intézkedések fenntartását és elfogadását is jelenti, melyek egy bizonyos faji vagy etnikai származású emberek hátrányainak megakadályozását vagy ellensúlyozását szolgálják.

Az Európai Tanács 2000/78/EK Irányelve (2000. november 27.) a foglalkoztatás és a munkavégzés során alkalmazott egyenlő bánásmód általános kereteinek létrehozásáról fogalmaz meg irányelveket. Mivel a szakképzés a későbbi munkavégzésre készít fel (illetve munka melletti szakképzésre is gyakran sor kerül), célszerű ezeket a – munkavégzés során érvényesítendő – követelményeket is áttekinteni, abból kiindulva, hogy a fiatalokat illetve a felnőtteket érintő esélyegyenlőségi intézkedések tekintetében nagyon sok hasonlóság mutatkozik. Az Irányelv Bevezetés, 20. pontja szerint megfelelő, azaz hatékony és gyakorlati intézkedéseket kell tenni azért, hogy a munkahelyeket a fogyatékosok igényeinek megfelelően alakítsák ki, például az épületek és a munkaeszközök megfelelő átalakításával, a munkaidő beosztásának és a feladatok szétosztásának a fogyatékosok igényeihez igazításával, illetve a képzés vagy beilleszkedés biztosításával. Ezeket az intézkedéseket külön támogatással (esélyegyenlőségi, akadálymentesítési stb. pályázatokkal) is kell segíteni. A munkaadóknak meg kell tenniük

a megfelelő és az adott esetben szükséges intézkedéseket, hogy a fogyatékos személy számára lehetővé váljon a munkához jutás, a munkában való részvétel, az előmenetel, az **át- vagy továbbképzés**, kivéve, ha az ilyen intézkedés aránytalanul nagyterhet ró a munkaadóra. Ezt a terhet nem lehet aránytalanul nagynak tekinteni, amennyiben az adott tagállam fogyatékgügyi politikájának intézkedései ezt kielégítően ellensúlyozzák.

A 2000/78-as Irányelv (I. fejezet, 2. cikk) hátrányos megkülönböztetésnek azt tekinti, ha valakit a vallása, meggyőződése, **fogyatékosága**, életkora vagy szexuális irányultsága miatt a foglalkoztatás és munkavégzés során hátrányos megkülönböztetés ér. Lényeges követelmény, hogy **sem közvetlen, sem közvetett hátrányos megkülönböztetést nem szabad alkalmazni**. A közvetlen hátrányos megkülönböztetés akkor áll fenn, ha egy személy egy másikhoz képest kedvezőtlenebb elbánásban részesül, részesült vagy fog részesülni egy hasonló helyzetben. A közvetett hátrányos megkülönböztetés akkor áll fenn, ha egy látszólag semleges előírás, feltétel vagy gyakorlat egy bizonyos vallású vagy meggyőződésű, egy bizonyos fogyatékoságú, egy bizonyos életkorú vagy egy bizonyos szexuális irányultságú személyt más személyekkel szemben hátrányos helyzetbe hoz.

A hátrányos megkülönböztetés elleni küzdelem alapján mindenkiket megillet a pályaválasztási tanácsadás, a szakképzés, a szakmai továbbképzés és az átképzés – beleértve a szakmai gyakorlatot – minden formájához való hozzájutás.

A Tanács 2011/C191/01 (2011. június 28.) állásfoglalása a **korai iskolaelhagyás megakadályozását** célzó szakpolitikákról fogalmazott meg ajánlásokat. A dokumentum 2. pontja kívánatosnak tartja, hogy 2020-ig 14,4%-ról 10%-ra csökkenjen azon fiatalok aránya, akik az alsó középfokú végzettség megszerzése előtt lépnek ki az oktatási és képzési rendszerből, és a továbbiakban nem vesznek részt oktatásban vagy képzésben. Az Állásfoglalás szükségesnek tartotta, hogy a tagállamok kiemelt figyelmet fordítsanak a gazdasági és társadalmi kirekesztődés kockázatának leginkább kitett személyek – különösen a korai iskolaelhagyók – oktatásának és képzésének. A Tanács felhívta a tagállamok kormányait, hogy

a társadalmi-gazdasági szempontból hátrányos helyzetű (például roma háttérű), illetve sajátos nevelési igényű gyermekek és fiatalok számára megfelelő intézkedéseket hozzanak, külön is hangsúlyozva ebben az oktatás, a szakképzés jelentőségét.

Ezen kívül azt is hangsúlyozták, hogy csakis többféle szakpolitika (szociálpolitika, ifjúságpolitika, családpolitika, integrációs politika stb.) koordinációja lehet eredményes, és a korai iskolaelhagyásra vonatkozó stratégiáknak ki kell térniük a megelőzésre és a kompenzációra is.

A Tanács ajánlása szerint a **korai iskolaelhagyás megelőzését** szolgáló intézkedések közé tartozik az oktatási kínálat oly módon történő bővítése, hogy az iskolaköteles koron túl is minél több oktatási és képzési lehetőség adódjon. Ilyen eszköz még az aktív deszegregációs politikák érvényesítése, köztük a hátrányos helyzetű tanulókat nagy számban oktató iskoláknak nyújtandó külön támogatás. A Tanács fenti állásfoglalása kívánatosnak tartja olyan iskolai tevékenységek külön támogatását, melyek a tanítás után, tanórán kívül szervezhetők (művészeti, kulturális, sporttevékenységek), és növelhetik a korai iskolaelhagyás kockázatának kitett tanulók önbizalmát, valamint segítheti őket a tanulási nehézségek leküzdésében. A tanulók tanulási, társadalmi vagy személyes problémáinak leküzdésében a mentorálásnak kiemelkedő szerep jut. A korai iskolaelhagyás elleni intézkedések sorában hasonlóan fontos szerepe van a pályaaorientációs és tanácsadási tevékenységeknek.

A Tanács állásfoglalása kiemelt jelentőséget tulajdonít a **kompenzációs szakpolitikáknak** is. Ezeknek az intézkedéseknek az a céljuk, hogy a korai iskolaelhagyó fiatalokat hozzásegítsék az oktatásba való visszalépéshez, illetve a hiányzó szakképesítés megszerzéséhez.

2.3. Az egész életen át tartó tanulás programja

Az EU esélyegyenlőségi és deszegregációs intézkedései mellett röviden tekintsük át, az egész életen át tartó tanulás programja ezen a területen milyen célkitűzéseket fogalmaz meg. A programot az Európai Parlament és a Tanács 1720/2006/EK határozata (2006. november 15.) fogadta el. A Határozat alapvetően ugyan a közép- és

felsőfokú oktatás valamint a szakképzés területén megvalósuló nemzetközi együttműködési intézkedéseket fogalmazza meg, de ez a dokumentum is több helyen hangsúlyozza, hogy valamennyi intézkedés során alkalmazni kell a deszegregációra valamint az esélyegyenlőségre (egyenlő bánásmódra) vonatkozó alapelveket. A Határozat bevezetőjének 35. pontja a kirekesztés, többek között a rasszizmus és az idegengyűlölet minden formája ellen küzdelemre szólít fel, a 36. pontja pedig azt a célt fogalmazza meg, hogy az egész életen át tartó tanulás EU-programja során szélesebb körben kell elérni a hátrányos helyzetű csoportok tagjait, és aktívan kell foglalkozni a fogyatékkal élők különleges tanulási igényeivel. Magasabb támogatást kell nyújtani a fogyatékkal élők pótlólagos költségeinek biztosítására valamint a jelbeszéd és a Braille-írás el-sajátításához.

2.4. Európa 2020 stratégia

Az Európa 2020 (Az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedés stratégiája) kiemelt uniós célként fogalmazta meg, hogy a 20–64 évesek legalább 75%-a rendelkezzen munkahellyel valamint az iskolából kimaradók arányának 10% alá csökkentését. A szegénység kockázatának kitett lakosok számát 20 millióval kellene csökkenteni 2020-ig. Az Európa 2020 stratégia hangsúlyozza, hogy az oktatásba való beruházás nem csupán gazdasági előnyökkel jár, de jelentősen erősíti a gazdasági, társadalmi és területi kohéziót is. Az oktatás, képzés és élethosszig tartó tanulás, mint kiemelt stratégiai program abból indul ki, hogy a diákok negyede gyenge olvasási készséggel rendelkezik, minden hetedik tanuló korán kimarad az oktatásból és képzésből. A középfokú végzettségek gyakran nem felelnek meg a munkaerő-piac igényeinek. Az Európa 2020 kiemelt fontosságot tulajdonít a lemorzsolódás csökkentésére irányuló integrált megközelítésnek, másrészt a tanulási kimenet és a munkaerő-piaci igények egymáshoz való közelítésének, valamint a fiatalok munkaerő-piacra való belépését segítő irányítási, tanácsadási tevékenységeknek. Az EU az inkluzív növekedés programját hirdette meg: magas foglalkoztatottság, a szegénység leküzdése, vala-

mint a képzési és szociális védelmi rendszerek útján az emberek képessé válnak az előttük álló változások felmérésére, a változások kezelésére és az összetartóbb társadalom kialakítására, ezáltal valamennyi polgár egész élete során hozzáférési lehetőségekhez és esélyekhez jusson. Az Európa 2020 program hangsúlyozza, hogy közel 80 millió európai polgár gyenge vagy alapkészséggel rendelkezik, holott az egész életen át tartó tanulás a legképzettebbeket segíti. A munkaerő-piaci prognózis szerint 2020-ig dinamikus (16 millióval) nő a felsőfokú végzettséget igénylő munkahelyek száma, míg az alacsony képesítésűek esélyei egyre romlanak azáltal, hogy hasonló nagyságrendben (12 millióval) csökken az alacsony képzettséget igénylő munkahelyek száma.

A fenti gazdasági és társadalmi problémák hatékony kezelése érdekében az Európa 2020 program szükségesnek tartja, hogy az oktatási és képzési együttműködés minden fontos szakmai szereplőre és a szociális partnerekre is kiterjedjen. Az élethosszig tartó tanulás elveinek alkalmazása során törekedni kell a különböző oktatási és képzési rendszerek közötti rugalmas tanulási lehetőségekre, a továbbtanulásra, és növelni kell a szakképzés vonzerejét.

A dokumentum nagy jelentőséget tulajdonít az esélyegyenlőségi programoknak: a legsérülékenyebbeket segítő szociális innovációkat lehetővé tévő programok végrehajtása, a nélkülöző közösségek számára innovatív oktatás, képzés illetve munkahelyek biztosítása. Kiemelt célkitűzés a (például a fogyatékkal élőkkel szembeni) diszkrimináció elleni közdelem, annak támogatása, hogy kibontakoztathassák a bennük rejlő képességeket.

3. HAZAI JOGSZABÁLYOK, INTÉZKEDÉSI TERVEK

3.1. Magyarország Alaptörvénye

Az Alaptörvény Nemzeti Hitvallás része az elesettek és a szegények megsegítésének köteleességét hangsúlyozza. A „Szabadság és felelősség” című rész XV. cikke azt hangsúlyozza, hogy Magyarországon az alapvető jogokat bármely megkülönböztetés nélkül, így a fogyatékosági helyzet nélküli különbségtétel nélkül biztosítani kell. Az esélyegyenlőség megvalósulása érdekében a pozitív diszkrimináció lehetőségét a gyermekek, nők, fogyatékkal élők, idősek esetében az idézett alaptörvényi cikk 4. és 5. pontja alkalmazandó külön eszközként említi.

3.2. Az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény

A törvény egyik legfontosabb kitétele, hogy az egyenlő bánásmód elvét az államnak, az állami szervezeteknek, a hatóságoknak, az érdekképviseleti szervezeteknek, valamint – egyebek között – a köz- és felsőoktatási intézményeknek is köteleességük érvényesíteni (4.§). A törvény megerősíti azt az európai irányelvekben megfogalmazott követelményt, hogy sem közvetlen, sem közvetett módon nem érhet hátrányos megkülönböztetés valakit a fogyatékosága miatt.

Kifejezetten szükségesnek ítéli ez a jogszabály is, ha például a fogyatékoság miatti esélyegyenlőtlenség felszámolására pozitív diszkriminációt vagy más előnyben részesítést alkalmaznak.

A törvény 27.§-a részletesen tartalmazza, melyek az oktatás és képzés során alkalmazható/alkalmazandó esélyegyenlőségi alapelvek. Ezek alapján az esélyegyenlőséget biztosítani kell az oktatásba történő bejutási feltételek meghatározásánál, a felvételi kérelmek elbírálása során, az oktatási követelmények megállapításakor és az értékeléskor. Az egyenlő bánásmód elve alapján az oktatási szolgáltatásokhoz, juttatásokhoz, a kollégiumi ellátáshoz való hozzáférést mindenki számára biztosítani kell. A törvény értelmében nem lehet olyan nevelési, oktatási formákat alkalmazni, amelyek – külön osztály vagy csoport kialakításával – a fogyatékos tanulókat akadályoznák a tanulásban, illetve a vizsgakövetelmények teljesítésében.

A nevelés, szemléletformálás egyik fontos követelményeként a törvény megtiltja, hogy olyan szakkör, tanulói közösség működjön, mely alkalmas lehet mások lejáratására, kirekesztésére, megbélyegzésére.

Az esélyegyenlőségről szóló 2003. évi törvény az önkormányzatok számára előírta, hogy helyi esélyegyenlőségi tervet kell készíteniük. Ennek a programnak egyrészt tartalmaznia kell a hátrányos helyzetű csoportokról készült elemzést: a mélyszegénységben élőkéről, a nőkről, a romákról, az idősekről és a fogyatékkal élőkéről. Az elemzés során vizsgálni kell(ett) a hátrányos helyzetűek oktatási, lakhatási, foglalkoztatási, egészségügyi és szociális körülményeit.

A törvényben az önkormányzatok számára előírt intézkedések között szerepelt az oktatási és képzési – intézményekben tapasztalható – elkülönítés megszüntetése. Elismerésre méltó, hogy súlyos szankciókat is tartalmaz a jogszabály: a helyi esélyegyenlőségi program hiányában az önkormányzatok a törvény hatályba lépése óta gyakorlatilag nem indulhatnak uniós pályázaton.

3.3. „Zöld könyv a magyar közoktatás megújításáért”

Az oktatási és képzési esélyegyenlőségi programok koncepciójának kialakításban számos fontos megállapításra jutott a „Zöld könyv a magyar közoktatás megújításáért” című kötet. A Szakképzés és lemorzsolódás fejezet szerzője, Liska Ilona azt emeli ki, hogy bár számos tényező játszik abban, hogy fiatalok tömegei – alacsony iskolázottságuk miatt – újra és újra kiszorulnak a munkaerő-piacról, az okok egy része a közoktatási rendszerben keresendő. A lemorzsolódás főleg a szakiskoláknál figyelhető meg. A szakiskolákban a legmagasabb a hátrányos helyzetű tanulók aránya. Az elmúlt években a fejlesztési források legnagyobb része a gimnáziumokba és szakközépiskolákba került, ezzel párhuzamosan egyre népszerűbbé váltak az érettségit adó intézmények. Ezek együttes hatására a szakiskolákban mind nagyobb arányt képviselnek a szociális vagy képességeik, tanulmányi eredményeik miatt hátrányos helyzetű tanulók. A szerző felhívja a figyelmet arra, hogy a szakiskolai tanulók átlagos eredménye mind a szakmai, mind a közismereti tárgyak esetében nagyon jelentős mértékben elmarad az átlagtól, sokan kimaradnak ezekből az intézményekből (is). Ennek az a súlyos következménye, hogy nagyon rossz esélyekkel indulnak a munkaerő-piacon, és ez a hátrány tartós marad.

Mivel az érettségit adó iskolatípusokban olyan általános készségek sajátíthatók el, melyekre jobban lehet a későbbiekben építeni, a változó körülményekhez – legalábbis a tanulmány szerzője szerint – az érettségivel vagy magasabb végzettséggel rendelkezők jobban tudnak alkalmazkodni, miközben az alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkezők nem csupán alacsonyabb presztízsű állást találnak, de az ismeretek megújítására is kevés készséget sajátítottak el. A Zöld könyv (LISKA ILONA) tanulmánya szerint az általános technológiai fejlődés a szakmai tartalmak gyors változását eredményezi, ez pedig megkövetelné az új tudás megszerzését, a képezhetőséget. Az új ismeretek befogadásának képessége, a kommunikációs képességek, az infokommunikációs felhasználói készségek olyan általános készségek, melyeknek a munkaerő-piacon egyre nagyobb

lesz a jelentősége. (Ebből a szempontból nagyon tanulságos, hogy a 2011. évi szakképzési törvény egyértelműen a szakmai ismeretek bővítését és a közismereti valamint általános készségfejlesztő tárgyak arányának csökkentését irányozza elő.) A Zöld könyv 2008-ban, tehát a kormányváltás előtt a 9–10. osztályban folyó oktatás megerősítését tartotta (volna) fontosnak, a javasolt intézkedések között szerepelt az iskolai mentortanári tevékenységének bővítése 800-1000 mentortanárral, az intézmények számára további juttatás bevezetése (reintegrációs program vállalása esetén, ami az iskolából kimaradt fiatalok érettségire való felkészítését tervezte, évente kb. 6 000 tanulóval), ún. második esély – iskolák létrehozása. A Zöld könyv ajánlásai között szerepelt a hátrányos helyzetű tanulók kollégiumi elhelyezéssel, pénzbeli támogatással történő segítése valamint a pedagógusok és vállalati szakemberek továbbképzése a hátrányos helyzet, esélyegyenlőség témakörben.

A magyar közoktatás megújításáról szóló Zöld könyv külön fejezetet szentelt az **esélyegyenlőségi és deszegregációs** intézkedéseknek. Havas Gábor, a fejezet szerzője szerint legalább 700 ezerre tehető (2008-ban!) azok száma, akik a társadalom periferiáján tengődnek, és mivel alacsony iskolai végzettségűek, nincs is esélyük a rendszeres munkavégzésre. Mindez nagyon kedvezőtlenül befolyásolja az ilyen családokban felnövő gyermekek szocializációját, és olyan hátrányokkal érkeznek az iskolába, amit rendkívül nehéz korrigálni.

A hátrányos helyzetű tanulók, fiatalok között is kiemelten magas a romák aránya. A tanulmány már 2008-ban legalább 100 olyan települést említ, amely lényegében cigány-gettóvá vált, és további 200-at, mint amelyek ebbe az irányba tartanak. Az oktatási szegregáció azért nagyon súlyos probléma, mert a pedagógiai szolgáltatás alacsonyabb színvonala (a jól felkészült, elhivatott pedagógusok jelentős része nem ezeket az iskolákat választja) gyakran halmozódik a hátrányos helyzetű tanulók szociális és motivációs problémáival, ráadásul a szülők is könnyen juthatnak arra az elhatározásra, hogy a „gettóiskola” helyett új intézményt keresnek. A Zöld könyv a szükséges intézkedések között említette, hogy a pedagógusok képzésében és továbbképzésében az esélyegyenlőség szempontjait kiemelten kell kezelni. Az ajánlások közül kiemeljük, hogy a szerző

szerint a pedagógusjelölteknek legalább 1 félévet a halmozottan hátrányos helyzetű tanulók oktatásával összefüggő módszerek, eljárások megismerésére kellene fordítaniuk. Egy másik javasolt intézkedés az érettségit adó intézményekbe történő nagyobb arányú bekerülés lehetőségeit vizsgálja. Havas Gábor véleménye szerint jutalmazni kellene azokat az általános iskolákat, ahonnan jelentős arányban kerülnek középfokú oktatási intézménybe halmozottan hátrányos helyzetű tanulók, bővíteni kell az iskoláztatási támogatási formákat, az ösztöndíjakat. Létre kell hozni a „második esély” iskolákat, az iskolákból kimaradók számára.

A 2010-es kormányváltást követően a köznevelés és szakképzés területén is új hangsúlyok jelentek meg, ami a szükségesnek ítélt esélyegyenlőségi intézkedésekben is jól tetten érhető. 2010. novemberében készült el **„Az Európa 2020 stratégia végrehajtását megalapozó előzetes nemzeti intézkedési terv”** című dokumentum. Míg a korábban idézett közoktatási Zöld könyv oktatási prioritásként egyértelműen az egész életen át tartó tanulás folyamatát tekintette, addig a nemzeti intézkedési terv a munkaerő-piaci igényekhez való alkalmazkodást tekinti a szakképzés elsődleges céljának. Mivel nagyon magas azok aránya, akik a szakiskolából kimaradnak, a magyar kormány azt vállalta, hogy 2020-ra a kimaradó szakiskolai tanulók aránya 25%-ra csökken. A másik fontos igen kedvezőtlen adat, hogy a rendszerváltás előtti 35-40%-ról 60%-ra emelkedett azon szakiskolai tanulók aránya, akik nem a tanult szakmájukban helyezkedtek el. Ezt más intézkedések mellett a szakiskolai ösztöndíjrendszer elterjesztésével kívánják megváltoztatni. Mivel a későbbiekben részletesen is bemutatunk néhány kiemelt hazai programot (Híd, Arany János programok), ezért most a hazai szakképzés során megvalósuló esélyegyenlőségi intézkedések céljait tekintjük át. A 2010. novemberi intézkedési terv a **korai iskolaelhagyók** arányának (évente kb. 20 000 ezer tanuló) csökkentését tartja az egyik legfőbb kihívásnak, tekintve, hogy a hátrányos helyzetű tanulók száma folyamatosan nő. Ezért a közoktatási-köznevelési intézkedések és más (gyermek- jóléti és gyermekvédelmi, önkormányzati) ágazatok együttműködése elengedhetetlen. Magyarország azt vállalta, hogy

2020-ra a korai iskolaelhagyók aránya 10%-ra csökken. Kiemelt intézkedésként fogalmazódott meg a szakiskolai felzárkóztató programok indítása azok számára, akik vagy nem tudták az általános iskolát befejezni, vagy nem kerültek be középfokú intézménybe (Híd programok).

3.4. A szakképzésről szóló 2011. évi CLXXXVII. törvény

A szakképzésről szóló 2011. évi CLXXXVII. törvény az esélyegyenlőség és oktatási deszegregáció terén is tükrözi a 2010-es kormányváltást követő új oktatáspolitikai alapelveket. Míg a 2008-as Zöld könyv alapvető fontosságúnak tekintette, hogy az általános iskolából minél többen kerüljenek be az érettségit adó intézményekbe, az új (2011-es) szakképzési törvény a szakmai képzés fontosságát, elsődlegességét hangsúlyozza.

A törvény bevezetője egyértelműen megfogalmazza, hogy keresett és elismert szakképesítések megszerzését támogatják. Ennek érdekében a közismereti tárgyak arányát csökkentik (33%), és növekszik a szakmai tárgyak és főleg a vállalati gyakorlati képzés arányát.

A szakképzési törvény már az első paragrafus pontjaiban utal az esélyegyenlőség, az egyenlő bánásmód követelményeire. Ha egy szakképzést folytató intézmény megsérti ezeket, a szakképzési tevékenységtől eltiltható (1.§ 2.). A szakképzési feladatellátás megszervezése során a hatékonyság, szakszerűség és a magas minőség mellett az egyenlő esélyű hozzáférés elvét is érvényesíteni kell (1.§ 4.).

A szakképzési törvény 11.§-a a sajátos nevelési igényű vizsgázókkal kapcsolatos eljárás alapelveit fogalmazza meg. Egyik lényeges követelmény, hogy a felkészítés során **biztosítani kell a fizikai és infokommunikációs akadálymentességet**. A gyakorlati vizsgatevékenységek kivételével felmentés adható egyes modulok tanulása és az adott vizsgarész teljesítése alól, vagy lehetőség van – egészségügyi okok miatt – az írásbeli vizsga szóbeli formában való teljesítésére. A szakképzési törvény a más szempontból (esetleg halmozottan) hátrányos helyzetű tanulókkal nem foglalkozik részletesen, aminek az a magyarázata, hogy a szakképzésre is vonatkoznak a nemzeti köznevelési törvényben megfogalmazott alapelvek.

3.5. Esélyegyenlőségi kampány Magyarországon

Az általános iskolákban és a szakképző intézményekben, kollégiumokban folyó esélyegyenlőségi és deszegregációs programok sikerét jelentősen segíthetik egyéb kormányzati intézkedések is. Külön kiemelés érdemel a „**TÁMOP-5.5.5/08/1 – A diszkrimináció elleni küzdelem – a társadalmi szemléletformálás és hatósági munkaerősítése**” című program. A 2009-ben indított projekt azt tűzte ki célul, hogy Magyarországon erősítsék a diszkrimináció elleni fellépés tudatosságát, visszaszorítsák a társadalmi előítéleteket. Az Egyenlő Bánásmód Hatóság ezzel a projekttel is fokozni kívánja a hátrányos megkülönböztetést elszenvedő csoportok érdekérvényesítő képességét.

Az Egyenlő Bánásmód Hatóság (EBH) a TÁMOP-5.5.5. projekt eszközeivel az egyenlő bánásmód követelményének tudatosítására, valamint a társadalom érzékenyítésére törekszik. Az uniós finanszírozású programban 2013. február 1-jén indult el az „Egyenlő bánásmód – mindenkit megillet!” üzenettel a hatóság országos imázs-kampánya.

A kampány célja a jogtudatosítás és figyelemfelkeltés az egyenlő bánásmód követelményére. Az EBH a munka világában és a szolgáltatások igénybevétele során megvalósuló diszkrimináció vizsgálata mellett a közigazgatás és jogalkotás kirekesztő mechanizmusainak feltárására is vállalkozott.

Az imázs-kampány keretében 400 db óriásplakáton, 400 rádió-és 700 tv-sporttal, citylight-posztterekkel, napilapokban elhelyezett hirdetésekkel hívják fel a figyelmet az egyenlő bánásmód követelményeire. A kampány 163 településre terjed ki.

3.6. A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény

A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény újra definiálta a **kiemelt figyelmet igénylő gyermek, tanuló** fogalmát. Egyik csoportba a különleges bánásmódot igénylő: sajátos nevelési igényű (SNI), a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő (BTMN) és a kiemelten tehetséges gyermek, tanulót sorolja. Másik

csoportba a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló törvény szerint hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek, tanuló tartozik.

A jogszabály szerint **hátrányos helyzetű** az a gyermek, tanuló, akit családi körülményei, szociális helyzete miatt a jegyző védelembe vett, illetve akinek rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre való jogosultságát a jegyző megállapította. E csoporton belül **halmozottan hátrányos helyzetű** (továbbiakban: HHH-s) az a gyermek, tanuló, akinek a törvényes felügyeletét ellátó szülője óvodás gyermek esetén a gyermek három éves korában, tanuló esetén a tankötelezettség beállításának időpontjában legfeljebb az iskola nyolcadik osztályát fejezte be sikeresen. Halmozottan hátrányos helyzetű az a gyermek, tanuló is, akit tartós nevelésbe vettek.

A törvény valóban kiemelt figyelmet fordít ezekre a gyermekekre, tanulókra. Az alapfokú művészeti iskolába járó HHH-s, a testi, érzékszervi, középsúlyos és enyhe értelmi fogyatékos, továbbá az autista tanuló részére az első alapfokú művészetoktatásban való részvétel minden esetben ingyenes.

Az általános és középfokú iskola köteles megszervezni a tehetség kibontakoztatására, a hátrányos helyzetű tanulók felzárkóztatására, a beilleszkedési, tanulási nehézség, magatartási rendellenességgel diagnosztizált tanulók eredményes felkészítésére szolgáló, differenciált fejlesztést biztosító egy-három fős foglalkozásokat. Tehettség-gondozásra és felzárkóztatásra osztályonként legalább további heti egy-egy órát kell biztosítani.

Az óvodába, iskolába, egyetemre jelentkezésnél szintén elsőbbséget élveznek a HHH-s és SNI-s gyermekek, tanulók. A kötelező felvételt biztosító óvoda, iskola nem tagadhatja meg a HHH-s gyermek felvételét. Ha a településen több általános iskola működik, az egyes általános iskolai körzetet úgy kell meghatározni, hogy kialakíthatóvá váljon a HHH-s gyermekek egyenletes aránya a nevelési-oktatási intézményekben. Ha nem körzetes intézménybe jelentkezik a HHH-s tanköteles tanuló – ha az iskola a felvételi kötelezettsége teljesítése után további felvételi, átvételi kérelmeket is teljesíteni tud, a további felvételi kérelmek teljesítésénél előnyben kell részesíteni a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekeket, tanulókat.

3.7. A 20/2012-es EMMI rendelet a nevelési, oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények

A 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet a hátrányos helyzetű tanulók középiskolába való felvételét külön szabályozza. A rangsorolás során az azonos összesített eredményt elérő tanulók közül előnyben kell részesíteni a HHH-s tanulót.

A jogszabály külön fejezetet szentel a Hátrányos Helyzetű Tanulók Arany János Tehetséggondozó Programjába való felvételnek, valamint részletesen foglalkozik a képesség-kibontakoztató és az integrációs felkészítés szabályaival. Ezzel próbálja ellensúlyozni az általános és középiskolai tanuló szociális helyzetéből és fejlettségéből eredő hátrányokat. Ezáltal ad lehetőséget a tanuló egyéni képességének, tehetségének kibontakoztatására, fejlődésének elősegítésére, a tanuló tanulási, továbbtanulási esélyének kiegyenlítésére.

A **képesség-kibontakoztató** felkészítést valamennyi évfolyamon, osztályban meg kell szervezni abban az esetben, ha az adott osztályban van halmozottan hátrányos helyzetű tanuló. Ebben a programban valamennyi a tanulóval kapcsolatban álló segítő részt vesz. A tanulóhoz igazított egyéni fejlesztési terv szerint történik a fejlesztés. Az eredményeket három havonta értékelik a programban részt vevő pedagógusok és az osztályfőnök. Az értékelésre meg kell hívni a tanulót, kiskorú tanuló esetén a tanuló szülőjét, a gyermek- és ifjúságvédelmi felelőst, indokolt esetben a gyermekjóléti szolgálat, a gyámhatóság és a nevelési tanácsadó képviselőjét.

A rendelet részletesen szabályozza a Hátrányos Helyzetű Tanulók Arany János Kollégiumi Programját. A felsőfokú tanulmányokra való eredményes felkészítés érdekében a programban résztvevő gimnáziumok és kollégiumok pedagógusai, szakértők bevonásával, speciális programot dolgoztak ki a diákok hátrányainak a leküzdésére. Azok a diákok jelentkezhetnek erre az 5 éves időtartamú tehetséggondozó programra, akik valamilyen ok miatt hátrányos helyzetűek,

tehetségesek, és a hátrányos helyzetük miatt nincs lehetőségük a bennük rejlő átlagon felüli képességeik kibontakoztatására.

Az ötéves program első, előkészítő évében a tanulók magas óraszámú, kiscsoportokban tanulhatnak idegen nyelvet és informatikát. A program során az iskolák és a kollégiumok kiemelt figyelmet fordítanak a magyar nyelv és irodalom, valamint a matematika kiscsoportokban történő tanításának. A tanulók humán, művészeti és természettudományos ismereteiket speciális programok keretében gazdagítják, s a pályázatban szereplő intézmények biztosítani tudják a magas szintű sportolási lehetőséget is. A programban részt vevők az előkészítő-gazdagító évfolyamot követően a hagyományos gimnáziumi oktatás keretei között folytatják tanulmányaikat. A tehetséggondozó osztályokban önismereti, tanulás-módszertani és kommunikációs foglalkozásokon is részt vesznek a tanulók. A programba bekerülő diákok az érettségiig középfokú nyelvvizsgát tehetnek angol, német, spanyol, francia, olasz, latin nyelvből és megszerezhetik a nemzetközi (ECDL) számítógép-használói jogosítványt, valamint a gépjárművezetői engedélyt. Mindezekhez, csakúgy, mint a gazdagító programokhoz, az iskola és a kollégium anyagi segítséget biztosít. A nevelő-oktató munka délutánonként a kollégiumban folytatódik, egységet alkotva a délelőtti gimnáziumi tevékenységgel, ezért a programban résztvevők számára kötelező a kollégium. A speciális program többletfeladatainak fedezésére az állam kétszeres normatívát biztosít a gimnáziumok és a kollégiumok fenntartói számára. Ehhez csatlakozhatnak a delegáló önkormányzatok a tanulók részére fizetett tanulmányi ösztöndíjjal vagy szociális támogatással.

A programban való részvétel feltételeit az intézmény és a tanuló vonatkozásában is szabályozza a 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet. A programban részt vevő kollégiumok kiválasztása nyilvános pályázat útján történik.

4. KIEMELT ESÉLYEGYENLŐSÉGI PROGRAMOK, ÖSZTÖNDÍJAK

4.1. Halmozottan Hátrányos Helyzetű Tanulók Arany János Kollégiumi-Szakiskolai Programja

A Halmozottan Hátrányos Helyzetű Tanulók Arany János Kollégiumi-Szakiskolai Programjában részt vehetnek azok a szakiskolák és kollégiumok, amelyek közösen vállalják, hogy a Halmozottan Hátrányos Helyzetű Tanulók Arany János Kollégiumi-Szakiskolai Programjában részt vevő tanulóknak nappali rendszerű iskolai oktatás keretében szakiskolában, kollégiumi elhelyezéssel államilag elismert szakképesítés megszerzését biztosítják. A programban részt vevő kollégiumok kiválasztása megegyezik a Hátrányos Helyzetű Tanulók Arany János Tehetséggondozó Programnál történő eljárással. A helyi jó gyakorlatok a 6. fejezetben olvashatóak.

4.2. Köznevelési Hídprogramok

A Köznevelési Hídprogramok segítséget nyújtanak a tanulóknak a középfokú nevelés-oktatásba, szakképzésbe való bekapcsolódáshoz vagy a munkába álláshoz, valamint az önálló életkezdéshez szükséges ismeretek megszerzéséhez.

Az a tanköteles korú tanuló, aki alapfokú iskolai végzettséggel rendelkezik, de középfokú iskolába nem nyert felvételt, tanulmányait

az általános iskola kezdeményezésére a Híd I. programban folytatja. A Híd I. programban szervezett nevelés-oktatás az egyéni képességekre és szükségletekre épülő differenciált fejlődési utak biztosításával pótolja a továbbtanuláshoz szükséges, de hiányzó alapvető ismereteket, kompetenciákat.

Ha a tanköteles tanuló alapfokú iskolai végzettséggel nem rendelkezik, abban a tanévben, amelyben tizenötödik életévét betölti, de legalább hat általános iskolai évfolyamot sikeresen elvégzett, az általános iskola kezdeményezi a tanuló felvételét a Híd II. programba. A Híd II. programban nyújtott nevelés-oktatás tanulásra motivál, fejleszti a jogszabályban meghatározott egyes szakmák sikeres elsajátításához szükséges készségeket, szakmacsoporton belüli pályaaorientációs feladatokat lát el, részsakképesítés megszerzésére készíthet fel. A Híd II. program záróvizsgával zárul, amelyről a szervező iskola tanúsítványt állít ki. A sikeres záróvizsga részsakképesítést tanúsít és középfokú iskolában történő továbbtanulásra jogosít.

A Köznevelési Hídprogramok keretében a tanulók komplex fejlesztését szolgáló tevékenységek, foglalkozások és programok a délelőtti és délutáni időszakban arányosan elosztva kerülnek megszervezésre. A Köznevelési Hídprogramokban az érintett tanulók egyéni képességeihez igazodó pedagógiai tevékenységrendszer megvalósításában részt vevő pedagógusok illetmény-kiegészítésre jogosultak abban az esetben, ha az adott tanévben a pedagógiai tevékenységükkel érintett tanulók legalább hetven százaléka eredményes középfokú írásbeli felvételi vizsgát tesz, vagy Híd II. program esetében a második évfolyamba lépett.

A Köznevelési Hídprogramok keretein belül szervezhető olyan osztály is, amely az Országos Képzési Jegyzékről szóló kormányrendeletben meghatározott szakképesítések körében folytatott szakiskolai képzés megkezdésére készíti fel azokat a tanulókat, akik általános iskolai tanulmányaikat a tankötelezettségük végéig nem tudták teljesíteni, és hat általános iskolai évfolyamnál kevesebbet fejeztek be sikeresen.

A Híd I. program nevelési-oktatási programjának koncepciója, hogy a tanulók az otthoni hátrányos helyzetű körülményektől eltérő

környezetben, ízléses, vonzó, mobil bútorokkal berendezett térben tanulhassanak, ami lehetőséget kínál a társas együttlét, a szabadidő-töltés és a tanulás-információszerzés gazdag formáira, a formális, informális és nem formális tanulási alkalmakra.

Előtérbe helyezi az egyéni fejlesztést, differenciálást, a fejlesztő értékelést, az együttműködést, egymástól és egymással tanulást.

Az esélyegyenlőség szempontjából fontos kiemelni az életpálya-építést, amelynek feladata, hogy a tanulókat olyan kompetenciák megszerzésében támogassa, amelyek életük során segítik őket döntések sorozatának meghozatalában. A számtalan döntés és választás ahhoz szükséges, hogy egészséges életvezetésű, önmagukban bízó, az állandó változásban lévő munkaerő-piachoz alkalmazkodni képes felnőtt váljék belőlük, aki képes egészséges egyensúlyt tartani a munkája és magánélete között.

Remélhető, hogy ez az oktatási forma sikereesebb lesz, mint a korábbi felzárkóztató oktatás. A nemzeti köznevelési törvény egyik jelentős változtatása, hogy tizenhat évre szállítja le a tankötelezettség felső határát. Nyolc évfolyamos általános iskola esetén a tanuló 16 életévének betöltéséig járhat, tehát akár befejezi a 8. évfolyamot 16 éves korában, akár nem, az iskola megszünteti a tanulói jogviszonyát.

4.3. Útravaló-MACIKA Program

A 2005 óta működő Útravaló Ösztöndíjprogram célja a hátrányos helyzetű tanulók esélyegyenlőségének elősegítése, a számukra elérhető ösztöndíjrendszer megújítása, valamint a természettudományos érdeklődésű tanulók tehetséggondozása.

A 2011/2012. tanévben több mint 20 000 hátrányos helyzetű és halmozottan hátrányos helyzetű tanuló, valamint több mint 10 000 mentor kapott támogatást (ösztöndíjat) az esélyegyenlőségi alprogramok keretében.

2011. szeptember 1-jétől a hátrányos helyzetű, kiemelten roma tanulók tanulási és továbbtanulási esélyeinek növelése érdekében – az Útravaló Ösztöndíjprogram, valamint a Magyarországi Cigányokért Közalapítvány (MACIKA) által finanszírozott programok

áttekintésével – az Útravaló Ösztöndíjprogram esélyegyenlőségi ösztöndíjait is magába foglaló új program indult ÚTRAVALÓ – MACIKA PROGRAM néven (a továbbiakban Program), mely a 2012/2013. tanévben is folytatódott.

A Program négy komponensből áll, az Út a középiskolába, az Út az érettségihez, az Út a szakmához és az Út a felsőoktatásba alprogramokból, összefoglaló néven ÚTRAVALÓ – MACIKA esélyegyenlőségi ösztöndíjak. A felsőoktatási alprogramról szóló kiírás szeptember 17-én megjelent. A jelen kiírás keretében az Út a középiskolába és Út az érettségihez alprogramok finanszírozásához igényelhető támogatás.

A források lehetővé teszik, hogy a 2012/2013. tanévben legalább 5 000 fő a programba újonnan belépő roma tanuló részesüljön olyan anyagi támogatásban, amely segíti az iskolarendszerben történő bennmaradásukat, valamint növeli továbbtanulási esélyeiket. A pályázaton igényelhető támogatás – az esélyegyenlőségi alprogramok keretében – a tanuló ösztöndíjban, a mentor 7 000 Ft/tanuló/hó ösztöndíjban részesül.

A mentor vállalja, hogy az általa mentorált tanulóval kapcsolatosan – vele egyeztetve – egyéni fejlesztési tervet készít, ez alapján az osztályfőnök és az érdekelt pedagógusok bevonásával legalább háromhavonta értékeli a tanuló haladását, fejlődését, illetve az ezeket hátráltató okokat. Az értékelésre meghívja a tanuló szülőjét, a tanulót, indokolt esetben a gyermekjóléti szolgálat, a gyámhatóság, illetve a nevelési tanácsadó képviselőjét. Az értékelés eredményét – kitérve az értékelésen résztvevők észrevételeire is – az egyéni előrehaladási naplóban írásban is rögzíti. Rendszeresen és személyesen kapcsolatot tart az általa mentorált tanulóval, ezen belül legalább heti 3 órában – önállóan vagy több tanuló esetén csoportosan – a mentorált tanuló felkészítésével foglalkozik, amely foglalkozásokat folyamatosan dokumentálja a tanulóról vezetett egyéni előrehaladási naplóban. Rendszeresen személyesen kapcsolatot tart az osztályfőnökkel, illetve szükség esetén a szaktanárokkal. Családlátogatáson vesz részt. Részt vesz azokon a találkozókön, szemináriumokon és egyéb rendezvényeken, amelyeket a pályázat kiírói a program sikeres lebonyolítása érdekében szerveznek.

Az Út a középiskolába és az Út az érettségihez esélyegyenlőségi alprogramok keretében tanulóként pályázhatott Magyarország területén működő köznevelési intézménnyel tanulói jogviszonyban álló azon magyar vagy külföldi állampolgár, aki a 2012/2013. tanévben:

- halmozottan hátrányos helyzetű, vagy
- családba fogadott, vagy
- átmeneti nevelésbe vett, vagy
- védelembe vett, vagy
- ideiglenes hatállyal elhelyezett, vagy
- utógondozásban, vagy
- utógondozói ellátásban részesül, vagy
- hátrányos helyzetű.

4.4. Középiskolai Integrációs Pedagógiai Program (IPR)

Az esélyegyenlőséget szolgáló intézkedések és az integrációs rendszerben részt vevő intézményekben dolgozó pedagógusok kiegészítő támogatásáról szóló KIM rendelet meghatározza a támogatásban részesült fenntartók részére megállapítható kiegészítő támogatás és kiegészítő illetmény igénylésének rendjét.

A támogatás a tanévben megvalósuló programra, valamint a programban részt vevő pedagógusok anyagi támogatására igényelhető.

A rendelet alapján a támogatást helyi önkormányzatok, a helyi nemzetiségi önkormányzatok és a többcélú kistérségi társulások, köznevelési feladatot ellátó nem állami intézmény fenntartók, valamint a központi költségvetési szervként működő felsőoktatási intézmények igényelhetik. A kiegészítő támogatás összegét képesség-kibontakoztató, integrációs felkészítés esetén 16 000 Ft/fő, óvodai fejlesztő program esetén 18 000 Ft/fő (2012/13-as tanév). A rendelet ezen kívül rögzíti a pedagógusok kiegészítő illetményének összegét is.

4.5. ROMASTER mentor- és ösztöndíj-pályázat

ROMASTER – Esélyprogram a Jövő Roma Vezetőiért. Roma származású középiskolai hallgatók továbbtanulását támogató tehetséggondozó, vállalati mentoring és ösztöndíj programban való részvételre roma diákok és iskoláik számára. A ROMASTER Alapítvány a 2012/2013-as tanév II. félévétől kezdődően ismét pályázatot hirdetett hátrányos helyzetű, magukat cigánynak valló középiskolai tanulók részére iskolájuk bevonásával.

A programba kizárólag olyan diákok jelentkezhetnek, akik jelenleg érettségit adó középiskolában tanulnak, és a középiskola befejezése után nappali tagozaton gazdasági vagy műszaki szakon terveznek továbbtanulni és diplomát szerezni. Azok a tanulók lehetnek még résztvevők, akik a 2013/2014-es tanévben vagy azt követően fognak leérettségizni és fejezik be középiskolai tanulmányaikat. Kiemelten várják olyan diákok jelentkezését, akik közgazdasági, pénzügy- és számvitel, informatika, villamosmérnök, gépészmérnök, vegyészmérnök, biomérnök, vagy más mérnöki szakon szeretnének továbbtanulni a felsőoktatásban. Ezen orientációk a legkeresettebbek a támogató vállalatok részéről.

Az Alapítvány a 2007/2008-as tanévtől hátrányos szociális helyzetben lévő középiskolás roma diákok tanulmányait támogató rendszert hozott létre. A ROMASTER program célja, hogy elősegítse a roma értelmiségi réteg fejlődését, támogassa olyan diákok továbbtanulását, életkörülményeinek javítását, akik erősen rászorultak és tanulmányi teljesítményük alapján jó eséllyel fognak továbbtanulni.

A tanulmányi támogatás mértéke: A tanulmányi támogatás mértéke: a 2012/2013-as tanévtől havonta 24 000 Ft (évi 12 alkalommal, a tanulmányok teljes időtartamára, azaz előreláthatóan 5-7 évre).

5. A SZAKKÉPZÉST MEGELŐZŐ SZAKASZ

5.1. A szegedi integrációs program bemutatása

A szegregáló állapot megszüntetése a Móra Ferenc Általános Iskolában legfőképp azért vált szükségessé, hogy az intézmény tanulói számára biztosított legyen a minőségi oktatás, reális esélyek nyíljanak a középfokú végzettség megszerzésére.

Az intézmény az évek alatt erősen szegregálódott, és 2007-re a roma tanulók összlétszámhoz viszonyított aránya 80% körüli lett. Egyrészt ebben a városrészben egyébként is magas a roma családok számaránya (Cserepes sor), másrészt a nem cigány származású szülők nagy része – élve a szabad iskolaválasztás lehetőségével – másik intézményekbe íratta gyermekét.

Az intézményben kifejezetten magas volt a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek létszáma, arányuk meghaladta az 50%-ot. A halmozottan hátrányos helyzetű tanulók számának ilyen magas koncentrációja felvetette a Móra Ferenc Általános Iskolába járó tanulók esélyegyenlőséghez, az egyenlő bánásmódhoz való jogának sérülését.

A szegregáció kérdésének megoldásában a Szegedi Cigány Kisebbségi Önkormányzat – a szülők többségének megkeresésére – a szegedi önkormányzat segítségét kérte.

A probléma megoldása érdekében - együttműködve egyéb szervezetekkel is (Cigány Oktatási Egyesület, LIFE, Országos Oktatási Integrációs Hálózat, a HSZK Gyermekjóléti Központja és Alsóvárosi

Családsegítő Háza, a szegedi Polgármesteri Hivatal Gyermekvédelmi Csoportja, Oktatási, Kulturális és Sportirodája, az általános iskolák igazgatóinak munkaközössége) – a Móra Ferenc Általános Iskola megszüntetése, a gyermekeknek más iskolákban történő elhelyezése mellett döntött a Közgyűlés. Az Oktatási Minisztérium Esélyegyenlőségi és Nemzetiségi Főosztálya is támogatta a fenti célkitűzést, és felajánlotta közreműködését a fogadó intézmények pedagógusainak felkészítéséhez.

A 2007/2008. tanév előkészítése a fentiek figyelembe vételével indult meg, melynek során – figyelembe véve az elballagó 8. osztályosok létszámát is – 156 tanuló áthelyezéséről kellett gondoskodni.

A tanulókat fogadó iskolákra vonatkozóan – a szabad iskolaválasztás lehetőségét fenntartva – elhelyezési terv született, melyben 11 fogadó intézmény szerepelt:

Befogadó Intézmény	Tanulók száma (fő)
Alsóvárosi Általános Iskola	23
Arany János Általános Iskola	9
Béke Utcai Általános Iskola	13
Dózsa György Általános Iskola	7
Gedói Általános Iskola és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény	7
József Attila Általános Iskola és Szakiskola	8
Makkosházi Általános Iskola	14
Rókusi Általános Iskola	14
Rókusvárosi II. Sz. Általános Iskola és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény	11
Tarjáni Magyar-Német Kéttannyelvű Általános Iskola és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény	7
Weöres Sándor Általános Iskola és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény	12
Összesen:	128

A többi tanuló a település más általános iskoláiba iratkozott be.

Az intézmények kijelölése során több szempont is szerepet játszott: lakcím, testvérek egy helyen történő elhelyezése, tanult/tanított idegen nyelv, megközelíthetőség, közlekedés, férőhely stb.

Az integráció sikeres megvalósítása érdekében tett további intézkedések:

- Valamennyi fogadó iskolában plusz álláshelyek beépítésére került sor, melyeken mentorok – többségében volt „Mórás” tanárok – segítik a tanulók beilleszkedését.
- A lakóhelyüktől távolabbi iskolába kerülő gyermekek számára bérletet biztosít az önkormányzat.
- Hallgatói Mentorprogram beindításával az Szegedi Tudományegyetem is aktívan részt vállalt az integráció megvalósításában.

Szeged Megyei Jogú Város Önkormányzata több civil szervezettel működik együtt az esélyegyenlőség biztosítása érdekében. A romákat érintő kérdésekben legfontosabb partnerek voltak a Szegedi Cigány Kisebbségi Önkormányzat (CKÖ), a Lakhatás, Iskolázottság, Foglalkoztatottság Közhasznú Egyesület (L.I.F.E.), valamint a Cigány Oktatási Egyesület (COE).

Fenti szervezeteken keresztül a roma emberek közvetlenül megszólíthatók. Segítséget nyújtanak abban, hogy a diákokat célzó támogatások (ruházat, taneszköz, kirándulások, táborok) eljussanak az arra rászorulókhöz. Fontos szerepet játszanak abban is, hogy a felmerülő igényeket megfogalmazzák, tolmácsolják.

A beiskolázási körzetek 2007. évi felülvizsgálata során – figyelembe véve a körzetben élők szociális és társadalmi helyzetét, valamint a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek számát – a megszűnt Móra Ferenc Általános Iskola körzete 5 intézmény között került felosztásra. Ennek értelmében az érintett körzet tanköteles tanulói a Béke Utcai Általános Iskola, a Dózsa György Általános Iskola, a Madách Imre Magyar-Angol Két Tanítási Nyelvű Általános Iskola, a Rókusi Általános Iskola és a Zrínyi Ilona Általános Iskola beiskolázási körzetébe tartoznak a 2008/2009-es tanévtől kezdődően.

5.2. A József Attila Általános Iskola és Szakiskola programjai (általános iskolai osztályok)

Az intézmény 1 feladatellátási helyen kb. 36 tanulót lát el. Az intézményben 6–8. évfolyamon történik általános iskolai oktatás sajátos nevelési igényű, illetve a tanköteles kort betöltött fiatalok számára.

A sajátos nevelési igényű tanulók oktatása integráltan történik, a jogszabályban meghatározott feltételek rendelkezésre állnak. A sajátos nevelési igényű és részképesség zavarokkal küzdő tanulók együttes aránya nem haladja meg az országos átlagot.

Az évfolyamismétlők, a magántanulók és a 250 óránál többet hiányzó tanulók aránya az országos átlaghoz viszonyítva kiemelkedően magas. A szakiskolában továbbtanulók aránya 100% mind az összlétszámra, mind pedig a HH/HHH arányra vonatkoztatva.

A tanórán kívüli programok közül szakkör működik az intézményben. A hátrányos helyzetűek részvételi aránya 0,7%.

Segítő programok közül az Útravaló Ösztöndíjprogramban a hátrányos helyzetű tanulók 100%-a vesz részt.

Az intézmény jellegéből adódóan nincsenek kompetencia-mérési eredmények.

Az intézmény tantestülete és vezetősége pályázati projekt keretében módszertani továbbképzéseken vett részt hatékony együttnevelés témában. Differenciált tanulásszervezés módszertani továbbképzésben 2 fő pedagógus vett részt. Az integrált oktatás feltételei adottak.

A társadalmi kapcsolatok közül az esélyegyenlőség szempontjából fontos a Cigány kisebbségi önkormányzattal, a Családsegítővel, a Gyermekjóléti Szolgálattal, a Cigány Oktatási Egyesülettel és a Máltai Szeretetszolgálattal való rendszeres kapcsolattartás.

6. ESÉLYEGYENLŐSÉGI, SZAKKÉPZÉSI PROGRAMOK, JÓ GYAKORLATOK A SZEGEDI SZAKKÉPZŐ ISKOLÁKBAN

6.1. A szegedi középfokú oktatásra vonatkozó esélyegyenlőségi program

A középfokú oktatás esetében az esélyegyenlőség megteremtése érdekében alapvetően más típusú intézkedésekre van szükség, mint az alapfokú oktatás esetében. Szeged tradicionális, rendkívül széleskörű oktatási rendszere lehetőséget biztosít valamennyi fiatal számára, hogy megtalálja a számára legmegfelelőbb oktatási formát és szintet.

A középiskolák feladata, hogy megteremtsék azon infrastruktúrális és szakmai környezetet, amely egyenlő mértékben biztosítja a sikeres tanulmányokat valamennyi érdeklődő számára.

A szakképzésben kiemelt szerepet játszik a felzárkóztatás (egyéni és csoportos) és a – teljesítmények javításával – szakiskolai oktatás presztízsének emelése. Meg kell állítani azt a folyamatot, melynek során a szakiskola „gyűjtőjévé” vált a hátrányos helyzetű tanulóknak. Lehetőséget kell biztosítani számukra, hogy tanulmányaikat tovább folytathassák az érettségit adó intézményekben.

További fontos feladat a sajátos nevelési igényű tanulók számára biztosított képzési lehetőségek bővítése, illetve a halmozottan hátrányos helyzetű tanulókat megcélzó iskolai integrációs program bevezetése.

A következő táblázatban látható a HHH-s tanulók megoszlása a középfokú intézményekben. Jellemzően a szakképző intézményekbe koncentrálnak ezek a tanulók.

Intézmény neve	2011		2012	
	HH	HHH	HH	HHH
Deák Ferenc Gimnázium	20	2	26	0
Tömörkény István Gimnázium és Művészeti Szakközépiskola	33	2	30	2
Radnóti Miklós Kísérleti Gimnázium	10	1	10	0
SZKKVSI Krúdy Gyula Tagintézménye	67	20	71	28
SZKKVSI Kőrösy József Tagintézménye	26	3	28	3
SZKKVSI Vasvári Pál Tagintézménye	31	3	23	4
SZMKVSI Gábor Dénes Tagintézménye	36	4	36	5
SZMKVSI Csonka János Tagintézménye	51	5	42	8
SZSZSI Fodor József Élelmiszeripari Tagintézménye	41	13	32	19
SZSZSI Kossuth Zsuzsanna Egészségügyi és Könnyűipari Tagintézménye	49	7	38	5
SZSZSI Kiss Ferenc Erdészeti Tagintézménye	13	2	8	0
SZSZSI Vedres István Építőipari Tagintézménye	27	2	26	2
SZISZSI József Attila Tagintézménye	29	29	23	34
SZISZSI Szeged-Móravárosi Tagintézménye	99	64	84	59
SZISZSI Déri Miksa Tagintézménye	16	2	16	2
Összesen:	548	159	504	171

6.2. Sajátos nevelési igényű tanulók középfokú nevelése, oktatása

A sajátos nevelési igényű tanulók középfokú iskoláztatásának a feladata, hogy a tanuló eljusson a képességeinek leginkább megfelelő képzési szintre. A középiskolákban is fokozatosan emelkedik a létszámuk. Ennek ellenére az általános iskolai képzés során tapasztalt SNI-aránytól (6,1%) lényegesen alacsonyabb a középiskolai SNI-arányszám (2,6%). Az eltérés okai között feltehetően a sajátos nevelési igényű tanulók nagyfokú lemorzsolódása is jelentős szerepet játszik.

A József Attila Általános Iskola és Szakiskolában elsősorban az enyhe fokban értelmi fogyatékosok tanulnak, és szerezhetnek szakképesítést többféle szakmából. A legnagyobb számban itt vannak SNI diákok. Az önkormányzati fenntartású szakképző intézmények közül a József Attila Általános Iskola és Szakiskola mellett még hat intézményben lenne lehetőségük az alapító okirat szerint szakmát szerezni, de csak háromban vannak SNI tanulók (Gábor Dénes Gimnázium és Műszaki Szakközépiskola, Kiss Ferenc Erdészeti Szakközépiskola és a Szeged-Móravárosi Szakközép- és Szakiskola). Az arányuk az összes középiskolás SNI tanulóhoz viszonyítva 20,92%.

A szakképzési rendszer működését vizsgáló tanulmányok és a szakképzésre vonatkozóan elkészült térségi esélyegyenlőségi terv alapján elmondhatjuk, hogy a rossz szociális körülmények között élő családok gyermekei elsősorban szakiskolai képzésben vesznek részt. Ezt támasztja alá, hogy az összetett intézmények esetében a szakiskolai feladatellátási helyen magasabb a HH és HHH tanulók aránya.

A szakiskolákban tanuló HH diákok számához képest nagyon alacsony az Útravaló Programban részt vevő tanulók számaránya.

A József Attila Általános Iskola és Szakiskolában, valamint a Szeged-Móravárosi Szakközép- és Szakiskolában szerveznek nap-pali rendszerű iskolai oktatás keretében felzárkóztató oktatást azok számára, akik alapfokú iskolai végzettség hiányában kívánnak bekapcsolódni a szakképzésbe, illetve alapfokú végzettséggel rendelkeznek, de nem kívánják a szakiskola kilencedik évfolyamán megkezdeni, illetve folytatni tanulmányaikat.

Fontos kiemelni a Radnóti Miklós Kísérleti Gimnáziumban folyó Hátrányos Helyzetű Tanulók Arany János Tehetséggondozó Programot, melynek célja, hogy segítse a hátrányos helyzetű tehetséges diákok továbbtanulását

A tanulók egyéves előkészítő évfolyam és az érettségi vizsgarendben előírt tanulmányi idő után tehetnek érettségi vizsgát. Az előkészítő évfolyamon a diákok emelt szintű anyanyelvi és idegen nyelvi képzésben, matematika- és informatika-oktatásban, önismereti, személyiség- és képességfejlesztő, kommunikációs és tanulás-módszertani programokban vesznek részt. A programban tanuló diákok felkészülhetnek az emelt szintű nyelvi érettségire angol nyelvből, a nemzetközi ECDL számítástechnikai vizsgával egyenértékű tudást szerezhetnek informatikából, valamint gépjárművezetői engedélyhez juthatnak. A program résztvevői valamennyien kollégisták.

A szakképző intézményekre vonatkozóan külön esélyegyenlőségi terv készült a Térségi Integrált Szakképző Központ létrehozásához kapcsolódóan.

6.3. A Halmazottan Hátrányos Helyzetű Tanulók Arany János Kollégiumi-Szakiskolai Programjának szegedi tapasztalatai

6.3.1. A József Attila Általános Iskola és Szakiskola programja

Az iskola sajátosságai miatt (sokadik esély iskolája, nagy létszámú SNI tanulóval) a beiskolázási rendben nagy szerepe van a kapcsolati hálónak. A tanulók tájékoztatása az iskola képzési kínálatáról, a különböző hátránykompenzációs lehetőségekről (Arany János Program, IPR, Útravaló, Macika) a szociális és a civil szféra bevonásával, munkatársainak a segítségével történik. A beiskolázással kapcsolatos információkat (szórólapok egyéb kiadványok) a gyermekjóléti szolgálaton, a családgondozói hálózaton, tanyagondnokokon, szakértői bizottságokon, pályaválasztás, tanácsadókon, valamint a civil szféra (Máltai Szeretetszolgálat) munkatársain keresztül

juttatják el a diákoknak. Emellett évente két alkalommal nyílt napot tartanak, több alkalommal vesznek részt a pályaválasztási börzéken. Évente egyszer ellátogatnak a partneriskolákba, kisebbségi önkormányzatokhoz (Szeged, Baks, Hódmezővásárhely) pályaválasztási tájékoztatót tartani.

Bemeneti mérés, egyéni fejlesztés folyamata:

A tanév elején minden új tanuló esetében bemeneti mérés keretében felméri három kompetenciaterületen a készségeiket, képességeiket. A mérési területek: szövegértés, számolás-mérés, szociális kompetenciák. Ezek alapján készülnek el a tanulók egyéni fejlesztési tervei. Az Arany János Programban részt vevő tanulók esetében a fejlesztéseket gyógypedagógusok végezték, hiszen a programban részt vevő tanulók mindegyike sajátos nevelési igényű (organikus háttérrel rendelkező). Az SNI tanulók fejlesztésében kiemelkedő szerepet kap a Tanulási Képességet Vizsgáló Szakértői Bizottság által meghatározott fejlesztési irány. Mivel a programban részt vevő diákok többsége szakképzésben vesz részt, az egyéni és a rehabilitációs foglalkozásokon kívül a szakmai vizsgára felkészítő foglalkozásokat is szerveztek részükre. A fejlesztési terveket negyedévente felülvizsgálják, kiértékelik, és szükség esetén módosítják. A negyedéves értékeléseket a szülővel és az osztályban tanító tanárokkal megbeszélik. Az év végén pedig megtörténik az ún. visszamérés és ez alapján készül el az éves értékelés.

Pályaaorientáció, szakmaválasztás:

A szakiskolai és speciális szakiskolai előkészítő évfolyamokon nagy szerepe van a tanulóik képességeinek megfelelő szakma kiválasztása. Ezért 9–10. évfolyamon minimum három szakmacsoport sajátosságai-
val ismerkedhetnek meg a tanulók. Itt elsősorban gyakorlatközpontú megközelítésről van szó, műhelymunkáról. Ezt egészítik ki az üzematogatások, karriertervek megfogalmazása, folyamatos módosítása.

Kapcsolattartás a kollégiummal és az együttműködő partnerekkel:

A kollégiummal a hivatalos megbeszéléseken kívül szinte napi kapcsolatban voltak a tanulók mentorai. Rendszeresen egyeztettek bármilyen tanulói ügyben a kollégiumi nevelővel. Az intézményben

kialakított rendszer szerint a tanulókkal nemcsak a mentorok, ez esetben az osztályfőnökök, hanem az adott csoporthoz rendelt szociális munkás is foglalkozott. A szociális munkások feladata, hogy tanulói ügyekben tartsák a kapcsolatot a gyermekvédelmi jelzőrendszer tagjaival.

6.3.2. SZSZKSZ Fodor József Élelmiszeripari Tagintézménye

Az intézmény 2012-ben a 4. évet zárta az Arany János Programban.

Az iskolába járó tanulók között nagy számban vannak hátrányos helyzetűek, sajátos nevelési igényűek, fogyatékkal élők. A program lehetővé teszi, hogy az abban részt vevő diákokkal kiemelten foglalkozzanak. Mivel a tanulók olyan osztályközösségek tagjai, ahol hasonló háttérű gyerekek tanulnak, ez megkönnyíti a beilleszkedést, a toleranciát, együttműködést és a közösség formálását. Tanáraik az iskolában minden tanulóra odafigyelve, integráltan, sokféle módszer alkalmazásával segítik a tananyag elsajátítását.

A 2011/2012-es tanévben 8 mentor vett részt a munkában. **A 39 tanuló** 4 évfolyamon, 6 osztályban tanult. Mind a tanulók, mind a pedagógusok munkáját segítette iskolapszichológus és utazó gyógypedagógus is.

Az AJKSZP-s tanulóknál a mentor általában az osztályfőnök is. A 9. és 10. évfolyamon az AJKSZP-s tanulók egy osztályba kerültek, ez megkönnyítette a szaktanárok munkáját, és a kollégiumi csoport összetartását is segítette. Ezekben az osztályokban a magas létszám miatt **2-2 mentor (az osztályfőnök és egy, az osztályban tanító szaktanár)** felügyelte a tanulókat.

A tanulók számára az önismereti, személyiségfejlesztő és mentálhigiénés foglalkozásokat elsősorban az osztályfőnöki óra keretében tartották.

A működés feltételeként a költségvetés és a program működtetése vezetői szinten az igazgatóhelyettes feladatköre volt, a szakiskolai koordinátor/programfelelős irányította, fogta össze a mentorokat, a korrepetálást, felzárkóztatást végző pedagógusokat. Összegezte a féléves és a tanév végi szöveges értékeléseket, tanulmányi eredményeket, kapcsolatot tartott a kollégiummal, rendszeresen figye-

lemmel kísérté a tanulók tanulmányi eredményeit, magatartását, hiányzásait. Külön felhívta a mentorok figyelmét, ha rossz jegyeket látott az elektronikus naplóban, vagy sok az igazolatlan mulasztás stb. Team-megbeszéléseket szervezett, ahol jelen voltak a tanuló, a mentor, a szülő és a kollégiumi nevelő.

A **szaktárgyi korrepetálásokon** 13 tanárunk segítette a diákok munkáját. A tanulók teljesítményének és igényeinek megfelelően ezek a foglalkozások heti rendszerességgel, vagy esetenként a számonkérések előtt szerveződtek. A foglalkozások feladata: szövegértési-, logikai-, matematikai kompetenciák fejlesztése, tanórai feladatok áttekintése, megerősítése, gyakorlása.

A tanórákon alkalmazott újszerű oktatási módszerek és eszközök (kooperatív technikák, differenciált páros-, illetve csoportmunka, a tananyag tevékenységközpontú elsajátítása) lehetővé tette, hogy a tanáraik az órai munka során is kiemelten tudjanak figyelni és segíteni a programban részt vevőkre.

Kiemelt céljuk minden kilencedikes tanuló **sikerese beilleszkedése**, az évkezdés megkönnyítése. Ezért a tanév első két napját az osztályok adaptációs foglalkozásokkal töltik: megismerkednek az iskolával, tanműhelyekkel, az iskola rendjével. A leendő tanáraikkal, osztálytársaikkal önismereti és közösségépítő órákon vesznek részt.

A **szociális hátrányok enyhítése** érdekében mentorok a tanulókkal egyeztetve tanszereket, munkaeszközöket, munkaruhát, ünneplőt és az iskolába járáshoz szükséges ruházatot vásároltak. A ballagó diákokat a program vendégül látta a szalagavató bálon, a ballagással kapcsolatos kiadásait is segítette.

A 2011/2012-es tanév folyamán egy alkalommal szerveztek kirándulást az AJKSZP-s diákoknak. A kirándulást igyekeztek úgy megszervezni, hogy sokféle érdeklődési területet érintsen, minél több és változatos élményt nyújtson (Budapesti Csokoládémúzeum, Hungaroring, Medveotthon).

Az intézményi Arany János Program célja a tanulmányi munka segítése, felzárkóztató foglalkozások, korrepetálások biztosítása, a tanév sikeres befejezése, a végzős osztályokban a sikeres szakmai vizsgák, motiváció minden évfolyamon. Céljuk élményekben gazdag programok szervezése, a szociális hátrányok csökkentése, beilleszkedés segítése, sikeres szakmaválasztás elősegítése.

6.3.3. SZKKVSI Krúdy Gyula Tagintézménye

Az Arany János program megvalósítása olyan együttműködést tett lehetővé a Szegedi Városi Kollégiummal, amely segített tanulóik hátrányainak leküzdésében. A felzárkóztatást a **szociális helyzetek felmérése** alapján tanórai és tanórán kívüli tevékenységekkel segítik. A társadalmi segítséget tanulókra lebontva sikeresen tudják megvalósítani.

Az intézmény pedagógiai gyakorlatában jelen van a **befogadás** fogalma, mellyel újra gondolták a tanterv megvalósításának szervezeti kereteit és azokat a feltételeket, amelyekkel valamennyi tanuló haladását biztosítani tudták.

4 év alatt sikerült kialakítani az adminisztrációs rendszert. Az egyéni tanuláfejlesztési módszereket a gyógypedagógusok, fejlesztő pedagógusok bevonásával valósítják meg.

A sikeres nevelés, oktatás kulcskérdése évről évre megtalálni azokat a pedagógusokat, munkatársakat, akik elkötelezettek, innovatívak és együttműködők. Ezért szükséges az intézményvezetői irányítás, szervezés.

Emellett ki kellett alakítani az egyéni tanuláshoz szükséges feltételeket, kiscsoportos munkára alkalmas termeket, informatikai eszközök és készségfejlesztő játékok alkalmazásának beépítését, feladatlapok, taneszközök használatát. A 4 év alatt ezt sikerült kiépíteni.

Kiemelt terület volt a szülői tájékoztatás és kapcsolattartás. A városi kollégiummal közösen felhasználták a családlátogatás rendszerét a problémás tanulóknál. Így a megismert családi problémák kezelése egyszerűbbé vált. Fontos feladatuknak tekintették tanulóik kompetenciáinak fejlesztését, hogy az élethosszig tartó tanulást megalapozzák.

Résztevők, programok

Az AJKSZP-ben a Krúdy Gyula Tagintézmény már negyedik éve vesz részt. Az első évben 3 tanulójuk volt, a második évben 5, 2011. júniusában már 18 fő a létszám. A 2011/2012-es tanévben a programban részt vevők létszáma 27 főre duzzadt. A növekvő tendencia az általános iskolákban tartott tájékoztatóknak is köszönhető, hiszen a programban résztvevő tanulók bevonását tudta ösztönözni. Ennek

eredményeként előfordult például olyan eset, hogy a tanuló a szakmatanulás mellett döntött a szakközépiskolai képzés helyett.

Fő célkitűzésük az új szakképzési metodikára való felkészülés volt, mely szerint 14 évesen, 9. évfolyamon kezdődik meg a szakmatanulás.

Az évek során beigazolódott, hogy a szükséges munkaruhák beszerzése komoly gondot jelentett a családok számára, ezért az **egyéni támogatások** rendszerét erre is kiterjesztették. Változatlanul cél volt az informatika ismeretek és az idegen nyelvi ismeretek bővítése minden részt vevő tanulónál. Ennek formái:

- szakkör,
- szótár biztosítása,
- kapcsolatokba történő bevonás, pl. Partnerségi gasztronómiai verseny grill kategória.

Szakiskolák gasztronómiai versenye

Szociális segítségként az elmúlt tanévben **írószer-csomagot, ünneplő/ballagó ruhát** biztosítottak.

Színházbérletet váltottak, így a diákok kulturális érzékenységüket is fejleszteni tudták. A nyári szünet egyik kulturális programja volt a Szegedi Szabadtéri Játékok előadásának megtekintése is.

Az Iskola és a Kollégium között az együttműködés, a közös munka, a folyamatos kapcsolattartás a mindennapok részévé vált. Probléma, gond esetén azonnal működik a „forró drót”. Számtalan esetben a gondoskodó, segítséget nyújtó szülő szerepét kell hét közben az iskolának és a mentoroknak betölteni.

6.3.4. A SZSZKSZ Kossuth Zsuzsanna Egészségügyi és Könnyűipari Tagintézménye

Az iskolában a szakiskola évfolyamonként egy osztállyal működik, osztályonként általában 20-28 fővel, ezért a programba bekapcsolható tanulók száma nem sok.

A beiskolázás során gondot fordítottak a tanulók és szülők tájékoztatására: a Pályaválasztási kiadványban szerepeltették a programba

való bekapcsolódás feltételeit, az őszi Pályaválasztási Vásáron személyes agitációt fejtettek ki az érdeklődők megnyerésére, az iskolai szórólapokon külön feltüntették a lehetőséget, és ezeket eljuttatták a város és vonzaskörzete általános iskoláiba, a Nyílt Napokon szóban adtak részletes tájékoztatást, ill. minden olyan iskolai rendezvényen (egészséges életmód-vetélkedő, rajzpályázat), ahol általános iskolásokkal vagy/és szüleikkel találkoztak, figyelmet fordítottak a tájékoztatásra.

A városi kollégiummal szoros kapcsolatot ápoltak, telefonon és személyesen is rendszeresen tájékoztatták egymást az eredményekről és a problémákról, valamint összehangolták a szükséges tennivalókat.

Ennek is, valamint a folyamatos mentori motivációnak és kontrollnak, a többszöri javítási lehetőség biztosításának is köszönhető, hogy a programba bekapcsolódott tanulók eredményes tanévet zártak 2012. júniusában.

Korrepetálásokat is szerveztek, matematikából, fizikából, biológiából, egészségtanból, a szaktanárok előre megadott időpontokban várták a tanulókat. Főként számonkérések előtt mutatkozott erre nagyobb érdeklődés. Az osztályfőnökök (mentorok), szükség esetén, **egyéni foglalkozásokkal** is segítették tanítványaikat.

A 9. évfolyamos tanulóknál a tanév elején **bemeneti mérések** készültek, ezek értékelésére külön kitértek, az osztályban tanító kollegák figyelmét felhívták és javaslatot tettek a mentorok a hátrányok leküzdésére.

A **diákok szüleivel** a mentorok folyamatosan kapcsolatot tartanak, ez általában telefonon, olykor szülői értekezleteken, fogadóórákon történik. A szülők minden esetben partnerek az együttműködésben, anyagi és szociális körülményeik igen szerények, ezért is örülnek, hogy gyermekeik részt vesznek a programban.

A **szociális helyzet javítását** azzal is elősegítik, hogy különféle juttatásokban, támogatásban részesítik a tanulókat. A szakmai gyakorlatokon kötelező munkaruhát (egészségügyi intézményekben kötelező a fehér köpeny, nadrág, cipő, zokni stb.) megvásárolták a szakképzésbe bekapcsolódóknak (11–12.évf.) ill. az alsóbb éveseknek iskolaszereket juttattak.

Iskolai tanulmányaikat támogatták azzal is, hogy szakkönyveket vásároltak, amelyeket a tanulók az iskolai könyvtárból kikölcsönözhetnek, vagy helyben olvashatnak.

Az intézményben nagy figyelmet fordítanak az egészséges életmódra, a helyes egészségmagatartás kialakítására, a dohányzás és káros szenvedélyek visszaszorítására, a környezettudatos magatartás fejlesztésére. Tanítványaikat – így a programba bekapcsolódottakat is – ösztönzik a lelki egyensúly megtartására, stabil és pozitív baráti kapcsolatok fenntartására, a tiszteltudó magatartásra, az emberi konfliktusok helyes kezelésére. Mindezek megoldására a tanítási órák mellett (önismeret, kommunikáció, mentálhigiéné, szakmai tantárgyak) az egyéni foglalkozásokat is preferálják.

6.3.5. Szegedi Ipari Szolgáltató Szakképző és Általános Iskola (SZISZSI) Móravárosi Tagintézménye

Az intézményben tizenhat szakiskolai és szakmás-tanuló fejezte be a 2011/2012-es tanévet az Arany János Kollégiumi Szakiskolai programban. Igyekeztek tapasztalt mentorokat bevonni, illetve az aktívan tevékenykedő mentorok kaptak meg a programba újonnan bekerült tanulókat. A legtöbb problémát az **alulmotiváltság** okozta. A programban részt vevő tanulók az osztályfőnökeiktől kiemelt figyelemben részesülnek. A tanulók önismertének fejlesztésére az idei tanévben is bevonták az élménypedagógia, a tapasztalati tanulás eszközeit. Itt gyakran fizikális kihívásoknak és lelki próbáknak vetik alá a diákokat.

A Szegedi Ipari, Szolgáltató Szakképző és Általános Iskola, Szeged-Móravárosi Tagintézményben alkalmazott egész napos élménypedagógiai foglalkozások célja a tanulók szociális kompetenciáinak fejlesztése, ezen belül az együttműködés fejlesztése.

Az együttműködéses gyakorlatokban számos más kompetencia is fejlődik. Az instrukciók végighallgatása után a tanulók megtervezik a feladatuk végrehajtását és kommunikálnak egymással. A tervezés szakaszában és a végrehajtás szakaszában is előfordulhatnak/

előfordulnak konfliktusok, ekkor lehetőség nyílik a konfliktusmegoldási módokról beszélgetni, illetve a konfliktusban lévők elmondhatják, milyen igényeik vannak, és hogyan érzik magukat ebben a helyzetben. A gyakorlatok sikeres megoldása során megtapasztalják a sikeresség érzését.

A megbeszélő körökben elmondják, hogyan élték meg a gyakorlat végrehajtását és az élményeiket. Ez erősíti a tanulók én-hatékonyság-érzését, növeli az önbizalmukat. Megismerik társaik élményeit, érzéseit, ami fejleszti az érzélem felismerő készségüket és empátiájukat.

Az átélt élményekből, a saját közvetlen tapasztalataikból közösen keresnek és fogalmaznak meg tanulságokat, amiket a mindennapi életben tudnak hasznosítani.

A Tapasztalati Tanulás módszere alapértékeket közvetít és nyújt a tanulóknak, melyek általában hiányoznak a halmozottan hátrányos helyzetű tanulók családi nevelése során. Ezek az értékek, a tapasztalati tanulás alapértékei, melyek bármely csoport életében, működésében alapvetőek és meghatározzák a közösségi lét minőségét: a biztonság, az elkötelezettség, a tisztelet, a felelősség és a pozitív hozzáállás.

Ezeknek az értékeknek a segítségével értékelik a saját gondolataikat, viselkedésüket és kimondják érzéseiket, melyet mások viselkedése váltott ki bennük. Visszajelzéseket adnak társaiknak, ezzel fejlődik önismeretük.

A 2011/2012-es tanévben egy más típusú összetartozás, közös élmény- (mentor–diák–osztályfőnök) szegmenst vontak be a tanulók bizalmának elnyeréshez, ahova a testnevelés munkaközösség dolgozott ki alapelveket és koncepciót. A programban részt vevő diákok **egészségtudatának** formálását tűztük ki célul. Az egészséges táplálkozás és rendszeres, kiegyensúlyozott testmozgás élettani hatásait szeretnék a tanulóknak tudatosítani. A csoport részére fejlesztő és tömegsport-rendezvényt megszervezését és lebonyolítását tűzték ki célul. A versenyeken vagy sportprogramokon a tanuló és a tanár kötetlenebbül adott esetben csapattársként együtt játszik, küzd a közös sikerért, eredményért.

A Szegedi Ipari, Szolgáltató Szakképző és Általános Iskola több **nemzetközi projekttel** kívánja a külföldi szakmai tapasztalatok

megszerzésének lehetőségét biztosítani diákjai számára. Többek között a németországi hennefi Berufskolleg Hennef és a dán viborgi Mercantec iskolákkal állnak ács és bútorasztalos képzés területén kapcsolatban. Az Egyesült Királyságban, Wrexham városának szakképző iskolájával, ahova évente 35 tanuló látogat el szakmai gyakorlati képzésre, Jénába 15 gépész irányultságú tanuló jut el.

A szegedi szakképző iskolák és a Városi Kollégium az elmúlt években komoly eredményeket értek el, hogy az Arany János Kollégiumi-Szakiskolai Programban segítsék a tanulók piacképes szakmához jutását, javítsák a „lemorzsolódási mutatót”.

6.3.5.1. „Együtt egymásért”

Projektnapok a SZISZSI Móravárosi Tagintézményében

Ennek a tananyagnak az is egyik célja, hogy jó példákat mutasson be, a szegedi szakképző iskolákban milyen saját esélyegyenlőségi programokat valósítottak meg. Az egyik legsikeresebb kezdeményezés a Szegedi Ipari, Szolgáltató Szakképző Iskola Móravárosi Tagintézményének 3 napos rendezvénysorozata, melynek az „Együtt egymásért” címet adták. Mivel ebben a szakképző iskolában közismerten magas a hátrányos helyzetű tanulók aránya, az intézményben érthető módon komoly erőfeszítéseket tesznek az esélyegyenlőtlenség korrekciója érdekében. Nagyon lényeges pedagógiai törekvésük, hogy a tanulók számára ne direkt (és esetleg frusztráló) esélyegyenlőségi programokat valósítsanak meg, hanem a rendezvénysorozattal egy tágabb „keretet” alkottak, és a programok során a sokszínűséget, különbözőséget és a toleranciát állították középpontba. Ennek kedvező következménye (lehet), hogy a sokféleség, különbözőség iránti nyitottság attitűdjének erősítése a hátrányos helyzetű tanulók (akik jövőbeli állampolgárok és munkaerő-piaci szereplők) iránti pozitív diszkrimináció elfogadását könnyíti. Az intézmény vezetőinek hozzájárulásával a program részletes bemutatására is lehetőségünk van.

Tanárok, tanulók, meghívott szakemberek, előadók három napon át igyekeztek megmutatni magukat és megismerni egymást. Együtt gondolkozni azon, mennyire mások vagyunk. Más a természetünk,

a hajunk, a bőrünk, a szemünk. Életvitelünk, étrendünk is más. Van, aki sportol, van, aki drukkol és van, aki pihen. Másként öltözködünk, más divatot követünk. Temperamentumunknak köszönhetően másként viselkedünk. Másként használjuk a szavakat, és nem értjük mindig meg egymást, mert épp másra gondoltunk, mint az, aki épp beszélt. Más nyelveket beszélünk (ha tudunk), de lehet más az anyanyelvünk is. Másként táncolunk. Más az elképzelésünk a világról, a hitről, a vallásról. A káros szenvedélyekkel is más-más módon küzdünk meg. Együtt tehetünk a bűnmegelőzésért, de mindenki másként. A programok során a tanulók beültek a kerekesszékekbe, vakon tapogatóztak, tanultak a jelelőktől, és megtudták, hogyan lehet karok nélkül gyerekeket nevelni. Játszottak boccia, vak ping-pong, röplabdáztak és fociztak a siketek csapataival. Együtt gondolkoztak és beszélgettek az élet nagy problémáiról: a hitről, a szeretetről, a párkapcsolatok pszichológiájáról, a szexualitásról, a homoszexualitásról, a szexuális kisebbségekről, az apa nélküli életről, a helykeresésről egy új hazában, a hajléktalanok világáról, a fogyatékkal élők elfogadásáról, az állatvédelemről és nem utolsósorban a környezetvédelemről. A projektnapok felépítése a következő volt:

1. nap A látható másság	2. nap A bennünk élő másság	3. nap A velünk élő másság
életvitel, étrend, sport, divat, zene, anyanyelv, nyelvjárás, nyelvi sajátosságok, temperamentum	világnézet, hit, vallás, nemzetiség, bűnözés, szenvedélyek	mozgáskorlátozottak, siketek, vakok, lelki élet zavarai, egyéb másságok

Az első két napon forgószínpad-szerűen minden osztály minden helyszínen és témán átvonult.

A harmadik napot szabad választás alapján szervezték: a diákok azon a foglalkozáson vettek részt, amely őket jobban érdekelte. Alkalmuk volt kiscsoportos beszélgetéseken való aktív részvételre, illetve a fogyatékkal élők világának megismerésére, például: kerekesszék kipróbálásra, jelbeszéd megismerésére, vak ping-pongjátásra.

Összesen 25 osztály, körülbelül 600 diák és 60 pedagógus mozdult együtt a meghívott vendégekkel. Fiatalok és felnőttek, tanárok és diákok mindannyian elgondolkozhattak azon, hogyan élünk, és hogyan viszonyulunk egymáshoz.

A projekt sikeres lebonyolításában nagy szerep jutott a szakmai partnereknek:

- SzSzKKSz Kossuth Zsuzsanna Egészségügyi és Könnyűipari Tagintézményének divatbemutatója,
- lelkesek: Balogh József (Katolikus), Juhász András (Református), Cserháti Sándor (Evangélikus), Vámos-P. Zsolt (Apostoli gyülekezet), Wertheim Mátyás (ferences szerzetes), Ábrahám Krisztián (Vallásokon kívüli),
- Dr. Farkasinyzky Terézia Ifjúsági Drog Centrum képviselői,
- Mozgáskorlátozottak Csongrád Megyei Egyesülete,
- Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság,
- Napos Oldal a Sérült Emberekért,
- Vakok és Gyengénlátók Csongrád Megyei Egyesülete,
- Siketek és Nagyothallók Szegedi Szövetsége,
- Kamasz Egyesület,
- Agora Alapítvány,
- Hajléktalan Szálló,
- Tappancs Egyesület,
- Sportolók: Kanyó Dénes, Fodor Gábor,
- Dietetikusok: Fullajtár Anett, Bakosné Kiss Szilvia,
- Bács Péter színművész,
- Szexuális kisebbségek képviselői,
- Védőnők: Molnár Lilla, Bettenbuck Éva.

„Együtt egymásért” – 1. nap: Látható másság

A részt vevő osztályok forgószínpad-szerűen haladtak át a testépítéssel, sporttal, a vegetáriánus étkezéssel, a dietetikus ismeretekkel és a böjttel foglalkozó helyszíneken. Minden osztályt kísérte az

osztályfőnöke, minden osztály egy menetlevelet kapott, amely szerint haladt a nap során a kijelölt termekbe.

Az első nap egyik célkitűzése az volt, hogy megmutassák, mindannyian más tempóban, ritmusban, más testi, étkezési szabályok szerint éljük mindennapjainkat.

A tornateremben öt osztály volt bent egyszerre, és az öt berendezett stand előtt töltött el 10-10 percet. A standoknál a táblázatban zölddel jelölt meghívottak beszéltek arról az életmódról, amelyet ők élnek. Bemutatták étrendjüket, napirendjüket és a sporttal való kapcsolatukat. Minden előadó mellett egy testnevelő tanár segédkezett. Szemléltető anyagokkal és kivetített diákkal tették színebbé a bemutatót.

Az első nap során azt is megmutatták, milyen sokszínű és más a világ az országok, nyelvek, népek hagyományai és szokásai szerint.

Öt tanteremben várták az osztályokat az idegen nyelvet tanító kollégák: angol és német szakosok. Játékos, érdekes és elgondolkodtató „nemzetközi” fejtörőkkel, melyeket ők találtak ki és ők készítettek el mozgatták meg diákjaink fantáziáját. A diákoknak be kellett azonosítaniuk a hallott zenét, az összerakott puzzle-t, a fotón lévő ételt, az említett szokást, hagyományt, hogy melyik néphez, országhoz tartozik. A diákok 4-5 fős csoportokban dolgoztak, a feladatokat együtt oldották meg. Egy jelképes verseny is kialakult köztük, a győztes csapat minden tagja golyóstollat kapott.

Az első napon az is kiderült, mennyire mások vagyunk a divat követése szempontjából is.

A tornateremben zajló divatbemutatót a „Kossuth Zsuzsás” lányoknak köszönhatték. Közel 50 szép, csinos, fiatal lány segítségével ismerhették meg a divat alakulását, változását az ókortól napjainkig. Igazi élményt jelentett mindenki számára. Élőben, ilyen közlelől kevés diák gyönyörködhetett igazi ruhakölteményekben.

Egy másik helyszínen „segítettek” észrevenni: annak ellenére, hogy ugyanazt a nyelvet beszéljük, mégis sok mindent másként használunk, másként értünk.

„Anyanyelvünk másságai” címmel a tájszólást, nyelvjárást, szlenget, nyelvi furcsaságokat és nyelvtörőket igyekeztek egy csoportba szedni. A foglalkozásokat az iskola magyar nyelv és irodalom tanárai tervezték, kiviteleztek és bonyolították. A feladatok megoldására 4-5 fős csoportokat alkottak a tanulók. A motiválás érdekében a győztes csoport csokoládét kapott.

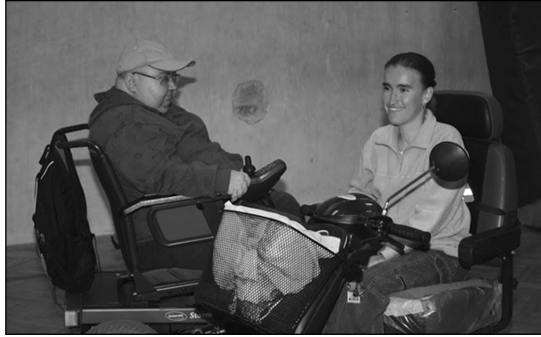

A következő helyszínen a program célja volt: láthatóvá tenni, hogy a velünk született temperamentumunk mennyire döntően befolyásolja viselkedésünket, így mindannyian más-képp kezeljük ugyanazt a helyzetet.

A temperamentum-bemutató során volt diákjuk, Bács Péter szín-művész ugyanazt az esetet eljátszotta több stílusban. Hogyan tenné a szereplő, ha kolerikus, szangvinikus, melankolikus illetve flegmatikus lenne. A jelenetek után egy teszt segítségével a résztvevő osztályok diákjai megtudhatták, milyen temperamentum-típushoz tartoznak. Zárásként az edzőterem négy sarkába vonulhattak temperamentumuk szerint csoportosulva, és megbeszélve tulajdonságaikat.

„Együtt egymásért” – 2. nap: Bennünk élő másság

A résztvevő osztályok forgószínpad-szerűen haladtak át a „Legyőzhető akadályok” helyszíneken, a Csongrád Mozkorlátozottak Egyesülete közreműködésével. Minden osztályt kísérte az osztályfőnöke és minden osztály egy menetlevelet kapott, amely szerint halad a nap során a kijelölt termekbe. A cél annak bemutatása volt, hogy más körülmények között sem szabad feladni!

A cél: a rendőrséggel együttműködve más utakat találni a bűnmegelőzés számára.

A foglalkozásokat rendőr kollégák tartották. Médiatáras kisfilmeket vetítettek, majd elbeszélgettek a diákokkal a tolerancia, illetve a rasszizmus kérdéseiről. Ugyanakkor felhívták figyelmüket a www.bulisbiztonsag.hu honlapra, ahol az őket érintő kérdésekben tájékozódhatnak, ügyelve arra, hogy elkerüljék az áldozattá vagy elkövetővé válás lehetőségét.

A cél: beszélni a másfajta szenvedélyekről is.

A foglalkozásokat a Drogcentrum munkatársai szervezték és bonyolították le egyszerre öt osztálynak. A hangulat meghittségének biztosítása érdekében minden tanárt kiküldtek a helyszínről, így a diákok jobban megnyílhattak, és a beszélgetés közvetlenebb módon jött létre.

A cél: beszélni a hitről, azon belül a nagy világvallásokról és a kereszténységben belül is a más-más hozzáállásról.

A cél: megmutatni, mennyire mások nemzetiségi táncaink is.

„Együtt egymásért” – 3. nap: Velünk élő másság

A rendezvénysorozat zárónapja is nagyon változatos témákat, foglalkozásokat mutatott: **Akadálypálya és kerekes szék, Vak ping-pong, Érzékenyítő játékok, Siketek kézilabdája, Siketek röplabdája, Ismerj meg és fogadj el!, Apa nélkül, A szeretet művészete, Hajléktalanok világa.**

Az első két nap előkészítette a harmadik napot, amikor igazán mély gondolatokat és elgondolkodtató témákat szándékoztak érinteni.

Amíg az első két nap alkalmával minden osztály minden helyszínen végigvonult, addig a záró pénteki napon, a témák különlegesége miatt opciós választási lehetőséget biztosítottak a diákoknak. Az osztályok nem együtt az osztályfőnökkel, hanem csoportokba alakulva vagy akár egyenként látogathatták a foglalkozásokat. Azért, hogy valamilyen módon ellenőrzés alatt tarthassák tanulókat, a tanárok minden helyszínen beosztottak egy kollégát, aki arra ügyelt, hogy a részt vevő diákok fegyelmezetten viselkedjenek, illetve a foglalkozás végeztével egy pecsétet kapjanak a kézfejükre. Délre minden tanuló megkereste osztályfőnökét, bemutatva a négy pecsétet.

A foglalkozások négy nagy helyszínen zajlottak (torna, edzőtermek), illetve kijelölt tantermekben.

A rendezvény zárásaként, minden osztály és kolléga előtt a Tápai aulában fogadták a Biacsi-lányokat, akik az iskola egykori diákjai, 2012-ben pedig a Londoni Paraolimpia résztvevői voltak.

7. ESÉLYEGYENLŐSÉG ÉS INTEGRÁCIÓ A PEDAGÓGUS-KÉPZÉSI ÉS TOVÁBBKÉPZÉSI PROGRAMOKBAN

Magyarország 2004. évi uniós csatlakozásával soha nem látott lehetőségek nyíltak meg a hátrányos helyzetű gyerekek iskolai esélyegyenlőségének biztosítására. A közoktatás előtt álló modernizációs feladatok kivitelezése a Nemzeti Fejlesztési Terv (NFT) keretében, a Humán erőforrás-fejlesztési Operatív Programon (HEFOP) belül zajlott. Az operatív programban a hátrányos helyzetű tanulók esélyegyenlőségének elősegítését kitűző központi programban megvalósuló fejlesztések munkájának eredménye, hogy a hátrányos helyzetű, első-sorban roma tanulók integrált nevelésének elterjesztése érdekében megindultak az első, a folyamatokat megalapozó és elindító lépések.

Az integrált oktatás megvalósítása – hasonlóan minden közoktatást érintő átalakuláshoz – csak az iskolákban történhet. Ehhez a kezdeményezéshez az intézmények pályázati programok keretében kapnak támogatást.

Az elmúlt évben lezajlott 2.1.3. pályázaton belül az integrált nevelést felvállaló iskolák kaphattak együttműködésre támogatást.

A projekteket az alábbiakban ismertetjük:

- pedagógusképzési programok kifejlesztése és bevezetésének támogatása a felsőoktatási intézményekben,
- pedagógus-továbbképzési programok, szakértői képzések kifejlesztése és megvalósítása,

- a társadalmi érzékenységet, illetve az integrációs oktatás iránti támogatást növelő képzések kidolgozása és megvalósítása a helyi döntéshozók, a fenntartók képviselői és nem pedagógus szakemberek számára,
- az integrált oktatás know-how-jának fejlesztése, módszertani adatbank és szolgáltatói programcsomagok létrehozása,
- kutatási programok, prevenciós módszerek és modellek kidolgozása az idő előtti iskolaelhagyás megelőzésére és a lemorzsolódás kockázatának korai felismerésére.

7.1. Pedagógusképzési, továbbképzési programok kifejlesztése, bevezetésének támogatása a felsőoktatási intézményekben

A hátrányos helyzetű tanulók integrált nevelésének általánossá válása szempontjából kiemelten fontos, hogy a pedagógusok megfelelő ismeretekkel rendelkezzenek az együttnevelés elméletéről és gyakorlati módszereiről. Mind a leendő, mind pedig a már gyakorló pedagógusoknak rendelkezniük kell a személyközpontú nevelés és differenciálás megvalósításához szükséges kompetenciákkal. Olyan nevelési és tanulásszervezési módszereket kell alkalmazniuk, amelyek figyelembe veszik a tanulók eltérő háttérét, alkalmasak a legkülönbözőbb helyzetű tanulók együttnevelésére, a differenciálásra és a személyre szabott értékelési rendszer használatára. Nagyon fontos, hogy a pedagógusképzésben és -továbbképzésben ezek az elvek megjelenjenek. A pedagógusok alap- és továbbképzése számára fejlesztendő képzési csomagok pedagógiai tartalmainak meghatározásakor a 2003. augusztus 6-án megjelent oktatási miniszeri közleményben ismertetett, „A hátrányos helyzetű tanulók integrációs és képesség-kibontakoztató felkészítésének pedagógiai (keret)rendszere” (IPR) című dokumentumot vették alapul. Ennek megfelelően az alábbi, a hátrányos helyzetű tanulók együttnevelésében alapvető szerepet játszó pedagógiai – és részben pszichológiai – szakterületeken zajlott a fejlesztés:

- **Tanórai differenciálás heterogén csoportban:** Ez a terület – a sikeres integráció egyik feltételeként – az egyéni fejlődési különbségeknek, szükségleteknek megfelelő fejlesztés módszereit tartalmazza.
- **Kooperatív tanulás:** A kooperatív tanulás alapelvei az együttnevelés szempontjából lehetőséget adnak a legfontosabb kompetenciák fejlesztésére.
- **Tevékenységek központú pedagógiák:** A cél olyan módszertani és tanulásszervezési eljárások megismertetése, amelyek a hatékony együttnevelést szolgálják (többek között: Waldorf, Montessori, Freinet).
- **Multikulturális tartalmak, interkulturális nevelés:** Ez a fejlesztés a pedagógusok saját önismeretének, önreflexiók készségeinek megerősítésére, a társadalmi előítéletek tudatosítására, azok csökkentésének lehetséges stratégiáira vonatkozó ismeretek bővítésére, az iskolai kultúra és környezet átalakítására irányul – a tanulók egyenlő lehetőségeinek és aktív részvételének biztosítása érdekében.
- **Hatékony tanuló megismerési technikák és patronáló rendszerek:** A cél a pedagógiai kompetencia erősítése a tanuló megismerési módszerek kreatív alkalmazásában – a pedagógiai megfigyelés, dokumentumelemzés, interjútechnikák és kérdőíves eljárások területén. Ezáltal lehetővé válik, hogy a pedagógusok mélyebben, és egyúttal előítéletmentesen ismerjék meg a gyermekek viselkedését meghatározó tényezőket, valamint a tanulóokra ható közvetlen környezeti jellemzőket.
- **Árnyalt tanulóértékelés a gyakorlatban:** A tanulóértékelés a fejlesztő értékelés szemléletét és tevékenységrendszerét, a pedagógiai gyakorlatba való beépítés lehetőségeit, a szülőkkel való sikeres kommunikáció módszereit foglalja magában.
- **Projektpedagógia:** A cél a projektpedagógia elméletének és gyakorlatának felhasználása – a kulcskompetenciák és személyiségjellemzők fejlesztése, valamint a projektmunkáknak heterogén csoportban történő megszervezése és lebonyolítása érdekében.

- **Drámapedagógia:** A terület alkalmat nyújt a tanítási drámába való bevezetésre: felkészít egyes dramatikus módszerek és technikák alkalmazására az együttnevelés érdekében.
- **Módszerek az iskolai sikeresség elősegítésére:** A módszerek tartalmazzák a szociális és kulturális egyenlőtlenségek (a gyermekek fejlődésére gyakorolt) hatásának vizsgálatát, a professzionális tanári kommunikációt, a pedagógusok és szülők kapcsolatrendszerének javítását a sikeresség elősegítésében.
- **Az integrált oktatás pedagógiai, jogi és társadalmi háttere:** A csak alapképzési csomag a hátrányos helyzet társadalmi okait és következményeit, a diszkrimináció- és szegregációmentes oktatás jogi alappilléreit, valamint a megvalósulást segítő pedagógiai szemléletet és módszertant mutatja be.
- **Hatékony együttnevelés az iskolában:** Az integrációs felkészítéshez, illetve képesség kibontakoztató fejlesztéshez szükséges pedagógiai és jogi ismeretek elsajátítása.

A csak továbbképzési csomag az integrációs nevelés szempontjainak megismertetését, helyzetelemzést és a fejlesztési stratégia elkészítését tartalmazza, a program első termékeként 2004-ben akkreditált, OM 274/155/2004. számon nyilvántartott pedagógus-továbbképzési programja keretében.

A fejlesztési folyamat tervezésekor arra törekedtek, hogy a fejlesztést az adott szakterületek felsőoktatási szakembereinek, az évek óta működő szakmai műhelyeknek, valamint gyakorló pedagógusoknak elméleti és gyakorlati tudására alapozzák.

7.2. Oktatási programcsomagok a pedagógusképzés számára

A fejlesztői munkacsoportok saját szakterületükön egy-egy 90 órás felsőoktatási képzési csomag létrehozására kaptak megbízást. A képzési csomag fogalma eredetileg a Nemzeti Alaptantervhez, tehát a közoktatáshoz kapcsolódik (amelyben inkább az oktatási

programcsomag megnevezés használatos), és a tanítás-tanulás megtervezését, megszervezését segítő, választható dokumentumok, szakmai eszközök rendszerét jelöli. Indokolt volt a felsőoktatás számára is hasonló szerkezetű programcsomagokat kifejleszteni, mivel ezek rugalmas, moduláris (beépíthető és cserélhető elemekből építkező) szerkezetűek, ezáltal támogatják a differenciálást; a korábbi tantervekhez képest ugyanakkor részletesebbek és konkrétabbak. Egy komplex oktatási programcsomag tartalmazza a pedagógiai koncepciót, a programtervet, a tanítási modulok rendszerét, a tanítás teljes eszköztudományát, a pedagógiai értékelés rendszerét, a képzők képzési anyagát, valamint egy támogatásra, szolgáltatásra és karbantartásra hivatott eszköztudományt.

A 90 órás (3 féléves, 6 kreditpontot érő) programcsomagok részekre bonthatók. Szervezhetőek belőlük egy intézményi tanterv keretében önálló, 30 órás egységek (tantárgyak), de még ezekből is kiemelhetők kisebb tematikai egységek, melyeket az oktatók beépíthetnek már létező tantárgyaikba. Ugyanakkor, éppen a közös célkitűzésnek és pedagógiai alapállásnak köszönhetően, a 11, egyenként 90 órás programcsomag felhasználásával összeállítható lesz egy teljes szakirányú továbbképzési szak programja is, amely a hatékony együttneveléshez szükséges pedagógiai szemléletváltást, valamint a módszertani tudás megújítását szolgálhatja a már pályán lévő pedagógusok körében.

Az oktatási programcsomagok mind szemléletünkben, mind szerkezetünkben kiválóan alkalmazkodnak a bolognai folyamathoz. A többciklusú felsőoktatási rendszerben a tanítók, az óvodapedagógusok és a gyógypedagógusok képzése az alapszinten valósul meg.

A pedagógus-továbbképzési programok egyik fő jellegzetessége, hogy tantestületi tréninget tartalmaznak. A tréning forma lehetőséget ad arra, hogy a tantestület minden tagja értékelje eddigi gyakorlatát az integrációt támogató módszertani eszköztudomány viszonylatában, és a többi pedagógussal együttműködve megtervezze a bevezetendő új elemek adaptációját. A módszertani ismeretek mellett antidiszkriminációs és előítélet-kezelő elemek is szerepelnek a képzési anyagokban.

Az intézkedésben zajló fejlesztések közvetlen célja, hogy 8 000 pedagógus gyakorlatorientált képzését biztosítsa. A képzések megvalósítása a Humánerőforrás-fejlesztési Operatív Program (HEFOP) 2.1. intézkedés pályázati komponenshez kapcsolódott: a pályázatokon nyertes konzorciumok (a program végére összesen 270 közoktatási intézmény) tantestületei számára szolgáltatják a pedagógus-továbbképzéseket.

„Hatékony együttnevelés az iskolában. Az integrációs felkészítéshez – illetve képesség kibontakoztató fejlesztéshez – szükséges pedagógiai és jogi ismeretek elsajátítása” című továbbképzés.

A továbbképzési programok fejlesztése keretében egy olyan szakértői képzési csomag is elkészült, amely magában foglalja az integrált nevelés komplex szakmai hátterére vonatkozó pedagógiai és jogi ismereteket, különös tekintettel a közvetlen és közvetett hátrányos megkülönböztetés eseteinek azonosítására. A képzési modulok a közoktatási szakértők képzésén kívül a különböző szakmai szolgáltatók és szakszolgálatok munkatársainak továbbképzésére is alkalmasak. A társadalmi érzékenységet, illetve az integrációs oktatás iránti támogatást növelő képzések kidolgozása és megvalósítása a helyi döntéshozók, a fenntartók képviselői és nem pedagógus szakemberek számára. A szegregációt eredményező struktúrák lebontásának és az integrált nevelés sikeres megvalósításának egyik kulcsfontosságú tényezője a társadalmi érzékenység felkeltése és a program iránti pozitív attitűd kialakítása.

A hazai képzési piacon alig található olyan képzés, amely érinti a társadalmi esélyegyenlőség, az integráció, a diszkriminációellenes küzdelem témakörét. Fontos tudnunk, hogy a hátrányos helyzetű tanulók iskolai sikerességének biztosítása nem korlátozódhat pusztán az iskola területére, a pedagógusok és nevelők képzésére és továbbképzésére: aktív közreműködést kell vállalniuk az iskolán kívüli szereplőknek is. Támogató helyi társadalmi környezetet kell teremteni a hátrányos helyzetű gyerekek diszkriminációmentes oktatása érdekében. A képzések fókuszában jogi, előítéletkezelő, a közvetlen és közvetett hátrányos megkülönböztetés azonosítására szolgáló és a különböző szakterületeket együttesen érintő ismeretek szerepelnek.

A megcélzott társadalmi szereplők egyik csoportját az önkormányzatok szakemberei, a helyi oktatáspolitikai irányítói, valamint az iskolák fenntartói alkotják. Csak a helyi döntéshozók érdekeltsége és elköteleződése biztosíthatja az integrált nevelés eredményességét, ezért fontos a szélesebb körű támogató attitűd kialakítása, a figyelem ráirányítása a program célcsoportjának helyzetére, problémáira. A képzés eredményeképpen a szükséges ismeretek, módszerek és technikák biztosításával tevékeny és hozzáértő részvételük segítheti a helyi szegregáció lebontását.

Az oktatási diszkriminációval és a törvénytörő magatartással szembeni fellépés lehetőségeit térképezi fel, járja körül a civil szervezetek, jogvédők és kisebbségi önkormányzatok képviselői számára kifejlesztett képzési program. A képzés során a hangsúly az érdekérvényesítésre, a jogorvoslati fórumok igénybevételére, az önszerveződés technikáinak elmélyítésére helyeződik.

A szociális és gyermekjóléti szolgálatok munkatársai részéről joggal feltételezhető a hátrányos helyzetű tanulók esélyegyenlőségének növelése – és az együttnevelés – iránti elkötelezettség. A képzési program jó alkalmat teremt az iskola, a szociális és gyermekvédelmi rendszer feladatainak összehangolására, a valódi és hatékony együttműködés megteremtésére.

Alapvetően fontos, hogy az oktatási szféra együtt tudjon működni a helyi médiával, hogy folyamatos legyen az integrált nevelés pozitív eredményeinek kommunikációja, mert a széleskörű tájékoztatás, az együttnevelés megismertetése vezet annak elfogadásához. Ezért az egyik képzési csomag a média képviselőit: újságírókat, televíziós és rádiós szakembereket – mint a helyi közvélemény formálóit – szólítja meg. A tréning lehetőséget nyújt a média képviselőinek, hogy benyomásokat, élményeket, tapasztalatokat szerezzenek a gyakorlatban. Ez növelheti a téma iránti érdeklődésüket, affinitásukat.

A térségi koordinátorok számára szervezett képzésen a pályázati nyertes intézményekhez kapcsolódó, az intézményeket a társadalmi környezettel kapcsolatos feltételek kialakításában segítő szakemberek felkészítése és tapasztalatainak kiértékelése zajlik majd.

7.3. Prevenációs módszerek és modellek kidolgozása az idő előtti iskolaelhagyás megelőzésére és a lemorzsolódás kockázatának korai felismerésére

A hátrányos helyzetű gyerekek iskolai sikerességét-sikertelenségét vizsgálva folyamatosan szembe találjuk magunkat a lemorzsolódás problémájával. Ennek okait vizsgálja több kutatás, valamint – ezzel párhuzamosan – több olyan kísérleti (ún. pilot, tanoda) projekt zajlik, amely a lemorzsolódás ellen hatékonyan alkalmazható módszereket próbál ki a gyakorlatban.

A kutatások kiindulópontját azok a családi és szociális helyzetet regisztráló adatok szolgáltatják, amelyeket a 8. osztályos tanulók körében lebonyolított egyéb méréshez kapcsolódóan gyűjtött az Értékelési Központ.

A felmérés eredményeképpen kialakult egy kisebb (országosan nagyjából 10 000 fős) minta, és így a kutatók nyomon követhetik a tanulók családi és szociális helyzetében, valamint iskolai pályafutásában (pályaválasztás, iskolaváltoztatás, lemorzsolódás stb.) bekövetkezett változásokat. A kutatás 5 éven át zajlik, a panelvizsgálat eszközével.

A követéses vizsgálat adatokat szolgáltat a következőkről:

1. Milyen társadalmi jellegzetességgel rendelkező fiatalok hullottak ki egy adott évben az oktatási rendszerből?
2. Minek tulajdonítható a lemorzsolódásuk: családi körülményeiknek (azok változásának), iskolamegszűnésnek, egyéb egyéni okoknak?
3. Milyen tevékenységet folytattak az előző ciklusban a lemorzsolódott fiatalok?
4. A szociális ellátórendszer képes volt-e nekik segíteni abban, hogy a közeli jövőben visszakerülhessenek az iskolarendszerbe?
5. Milyen tervekkel rendelkeznek a lemorzsolódott fiatalok a jövőre vonatkozóan?

Mindezek az eredmények jól felhasználhatók a prevenciós módszerek fejlesztéséhez, hiszen mind az okokat tekintve, mind pedig a földrajzi elhelyezkedést vagy a szociális ellátórendszert illetően jól beazonosíthatóvá teszik a kritikus pontokat. E pontokon kell beavatkozni a folyamatokba: fékezni kell a lemorzsolódás irányába ható erőket, és elősegíteni azokat a mechanizmusokat, módszereket és programokat, amelyek a lemorzsolódás megelőzésében eredményesen használhatóak, illetve amelyek valóban hatékonyan képesek a lemorzsolódott fiatalokat visszavezetni az oktatás vagy a felnőttképzés rendszerébe.

7.4. A kooperatív tanulás a hátrányos helyzetű gyermekek integrált nevelésének elősegítésére

A pedagógusok mindennapi pedagógiai gyakorlatát, munkáját segítő egyik jelentős tanulásszervezési eljárás a kooperatív tanulásszervezés. A kooperatív tanulásszervezési eljárás alkalmazása más tanulásszervezési módok mellett (esetleg azokkal együtt) segíti a tanulási tevékenység változatossá tételét, hatékonyságának növelését, s ez által a tanuláshoz, s a tanulásban résztvevők egymáshoz fűződő pozitív motivációs viszonyának kialakulását, mely a hátrányos helyzetű tanulók esetében kiemelt jelentőséggel bír.

Felkészíti őket az alapvető kooperatív módszerek, technikák kiválasztására és alkalmazására a hátrányos helyzetű tanulók hatékonyabb integrált nevelése érdekében.

Sajátélményű tanulás – a kooperatív tanulásszervezésre jellemző munkaforma, módszerek, technikák –, s közös megbeszélések, gyakorlatok alkalmazásával megtapasztaltatja a résztvevőkkel az együttműködésen és a segítségnyújtáson alapuló tanulási folyamat előnyeit, hatékonyságát.

7.5. Halmozottan hátrányos helyzetű tanulók pedagógiai segítése

A közoktatás intézményrendszerében egyre nagyobb számban jelennek meg a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek/tanulók. A résztvevők elméleti és módszertani ismereteket kapnak a tanulók személyiségének megismeréséhez, a személyiségfejlődést befolyásoló környezeti tényezők feltérképezéséhez. E módszerek alkalmazása lehetővé teszi, hogy a pedagógusok mélyebben megismerjék a gyermekek iskolai teljesítményét meghatározó tényezőket, a viselkedést meghatározó értékek, attitűdök, érzelmek és motivációk sajátosságait, valamint a tanulókra ható közvetlen környezeti jellemzőket. A saját élményt biztosító egyéni és csoportos feladatok segítik az elfogadó attitűd kialakítását. A különböző fejlesztési stratégiák megismertetésével a pedagógusok, a szakemberek eszköztára bővül. Például az alábbi területeket érintik a képzés során:

- Új szerepben a pedagógus.
- A tanulási problémák, nehézségek megsegítésének pedagógiai lehetőségei, módszerei.
- Holisztikus szemlélet jelentősége a befogadó pedagógia alkalmazásakor.
- Pedagógiai, gyógypedagógiai, pszichológiai, gyermek és ifjúságvédelmi feladatok összehangolása: Kinek mi a feladata?
- Az eltérő kompetenciák összehangolása.
- Pedagógiai, gyógypedagógiai, pszichológia, gyermek- és ifjúságvédelmi feladatok a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek/tanulók megsegítésében.
- A segítő beszélgetés módszere, alkalmazása.
- Konfliktusok az óvodában/iskolában.
- Az óvodai és iskolai kudarcok megelőzése, kezelése.
- Pedagógiai módszerek, eszközök, a rendszerszemlélet fejlesztése. A feladatvégzéshez szükséges pozitív beállítódás, motiválás.
- Elfogadó toleráns szemlélet fejlesztése a szülő és az óvoda/iskola kapcsolatában.

7.6. Drámapedagógia – a hátrányos helyzetű tanulók integrált nevelésének elősegítése

Az integrációhoz szükség van olyan módszerekre, melyek rávilágíthatnak rossz beidegződéseinkre, és nyitottá tehetnek más emberek elfogadására, a velük való együttműködésre. A drámapedagógiai tanfolyamon a pedagógusok olyan eszközrendszer birtokába juthatnak, melyek megkönnyítik számukra a tanulókkal folytatott kommunikációt, és gördülékenyebbé tehetik a gyerekek egymás közötti kapcsolat-teremtését. A drámajátékok során a tanulók személyiségéről sokkal lényegesebb információk derülhetnek ki mind a tanár, mind pedig a társak számára, mint a hagyományos, osztálytermi keretek között.

A tanfolyamon a hallgatók megismerkednek a képességfejlesztő gyakorlatok alkalmazási lehetőségeivel, a dráma módszertanának alapjaival, a tanítási dráma stratégiáival és technikáival, valamint megtanulják és gyakorolják a drámaórák adaptálásának és vezetésének legfontosabb módjait és eszközeit.

A hallgatók két óravázlatot készítenek a kurzus során. A mikro-tanítási gyakorlatok mintájára egy kiválasztott részt levezetnek az általuk tervezett vagy adaptált órából. A másodlagos értékelés során fontos szerepe van a csoport többi tagjától érkező véleménynek, valamint az oktató kérdéseivel irányított értékelő megbeszélésnek.

7.7. Hatékony együttnevelés az iskolában

Magyarországon a szociális hátrány által artikulált társadalmi státuszt újratermeli az iskolarendszer, csekély mértékben járulva hozzá a társadalmi mobilitáshoz. Ugyanakkor a közoktatás az a terület, ahol nagymértékben lehet javítani a hátrányos helyzetű gyerekek társadalmi mobilizációs mutatóin. Az oktatási miniszter által kiajánlott óvodai- és iskolai integrációs program (IPR) megismertetése, elterjesztése, fejlesztése a közoktatási rendszerben tehát jelenleg az egyik legaktuálisabb feladat.

Kiemelten ajánlják olyan általános iskoláknak, ahol az esélyegyenlőségi helyzetelemzés alapján a halmozottan hátrányos helyzetű (HHH) tanulók száma meghaladja a 15%-ot, vagy a hátrányos helyzetű (HH) tanulók száma meghaladja a 40%-ot.

A továbbképzést a kooperatív tanulás módszertana alapján szervezik. Intézményi 2-4 fős kiscsoportokban alkalmazzák a csoportfejlesztés pl. a diákquartett, a mozaik, a páros tanulás módszerét. Az elmélet – gyakorlat aránya: egyharmad rész elméleti ismeretek (nem feltétlen előadás), kétharmad részben gyakorlatok.

7.8. Középfokú IPR továbbképzési program

(középfokú intézmények és pedagógusok felkészítése a középfokú intézményekben történő hatékony együttnevelésre, az integrációs pedagógiai rendszer iskolai alkalmazására)

Egy nyitott, eredményes, egyenlő esélyeket biztosító iskolában az integrációs nevelés módszertana az az eszköz, melynek segítségével a kompetencia alapú oktatás előnyei társadalmi státuszról függetlenül megmutatkoznak a tanulók sikerességében. Az integrációt támogató módszertani és kompetencia-alapú fejlesztések fontos mutatója, hogy a programok által érintett tanulók teljesítménye mérhetően javul, ezért szükséges e fejlesztések támogatása és elterjesztése a magyar közoktatási intézményrendszerben. Ennek érdekében biztosítani kell az NFT1-ben megkezdett integrációs módszertani programok továbbfejlesztését, az elindult átfogó iskolamodernizációs folyamat folytatását minél nagyobb körben.

Az első tematikai egység a pedagógusok érzékenyítése a különbségek, a másság, a kisebbség elfogadására a saját életükben megélt élmények, érzelmek felelevenítése segítségével. Fontos szempont, hogy a saját megélt élmények áttevédjenek az iskolai valóság, a saját munkájukban megjelenő helyzetek felismerésére, megoldására. E tematikus egység módszere tréningyszerű saját élményű tanulás.

A második tematikai egység azokkal a pedagógiai rendszerelemekkel, eszközökkel, tanulás-szervezési, és módszertani eljárásokkal ismerteti meg, amelyek felépítésével elindulhat egy átfogó integrációs-iskolamodernizációs folyamat.

A harmadik egység a saját és az iskolai helyzetelemzésre építve azokat az eszközöket tartalmazza, amelyek segítségével elindítható az adaptációs folyamat, és kialakítható a helyi szükségletekre és lehetőségekre épülő integrációs pedagógiai rendszer.

8. CIVIL SZERVEZETEK RÉSZVÉTELE A SZEGEDI ESÉLYEGYENLŐSÉGI, DESZEGREGÁCIÓS PROGRAMOKBAN

Az alábbi fejezetben a szegedi, dél-alföldi civil szervezeteket mutatjuk be, röviden összefoglalva önként vállalt feladataikat.

DARTKE

Az egyesület olyan civil szervezet, melyet társadalomtudományokkal foglalkozó kutatók és egyetemi oktatók hoztak létre, abból a célból, hogy kutatási és publikációs tevékenységükkel hozzájáruljanak szűkebb működési területükön, a Dél-Alföldi Régióban, és az országos szinten megfigyelhető társadalmi változások és átalakulások minél szélesebb körű feltérképezéséhez. A szervezet kiváló kapcsolatokat ápol Magyarország egyik legjelentősebb tudományos központjának számító Szegedi Tudományegyetemmel, tagjaik közül többen az egyetem munkatársai.

Dél-alföldi Pedagógiai Modernizációs Alapítvány

A közoktatás hatékonyságát segítő területi együttműködés támogatása, korszerű pedagógiai módszerek elterjesztése, az interkulturális nevelés fejlesztése, a pedagógusképzés megújítása, a hátrányos helyzetű, sajátos nevelési igényű, kiemelkedően tehetséges tanulók támogatása, esélyegyenlőség elősegítése.

Együtt a Romákért Egyesület

A hátrányos helyzetű roma fiatalok felzárkóztató oktatása, közép- és felsőfokú iskolai előkészítő tanfolyamok szervezése, képességfejlesztés, esélyegyenlőség, általános beilleszkedés elősegítése. További célja: A regisztrált munkanélküli cigány kisebbség rehabilitációs foglalkoztatásának elősegítése.

Elszalasztott 1000 év Csongrád Megyei Független Cigány Érdekvédelmi Szervezet Közhasznú Egyesület

A Csongrád megyében élő hátrányos helyzetű csoportok társadalmi esélyegyenlőségének elősegítése, ennek érdekében a hátrányos helyzetű csoportok oktatása, képzése, a munkaerő-piacon foglalkoztatásuk elősegítése, a hátrányos helyzetű csoport szociális, egészségügyi, közösségi, ifjúságnevelési feladatainak segítése és végzése. A hátrányos helyzetű csoport érdekeinek érvényesítése és a cigányság kultúrájának, hagyományainak megőrzése, ápolása.

Ész-Lelő Közhasznú Egyesület

A civil társadalom – különösen a fiatalok és hátrányos helyzetűek – életminőségének javítása, esélyegyenlőség biztosítása az oktatás, a kultúra, az informatika és a szabadidős tevékenység területein.

Gondi Márton Oktatási, Kulturális és Érdekvédelmi Egyesület

A cigányság felzárkóztatásának segítése anyagi és szellemi téren egyaránt, kulturális és oktatási tevékenység.

Kisebbségi és hátrányos helyzetűek kulturális közhasznú egyesülete

A roma nemzetiséghez tartozók szociális segítése, nevelése-oktatása, a roma kultúrával foglalkozó tevékenységek támogatása.

Lakhatás–Iskolázottság–Foglalkoztatottság Közhasznú Egyesület

Szegeden és a régióban élő hátrányos helyzetű, kisebbségi sorban élő, szociálisan rászoruló emberek lakhatással, iskolázottsággal és

foglalkoztatottsággal kapcsolatos gondjainak enyhítése, érdekeik képviselése.

Legyen Esély Alapítvány

A nehéz szociális körülmények között élők életkörülményeinek javítása, társadalmi esélyegyenlőségének elősegítése, továbbá a felnövekvő generációk egészségnevelése, képzése.

Második Esély Kiemelkedően Közhasznú Magánalapítvány

Az Európai Unió szellemiségének megfelelő, az élethosszig tartó tanulás feltételeinek megteremtése, a tankötelezettségen kívüli korú fiatalok, felnőttek iskolázottsági hiányainak pótlása, ismereteinek továbbfejlesztése, a munkába állást elősegítő ismeretek, tudások közvetítése, a képzettségi szint emelése.

Pelikán Gyermek és Ifjúsági Közhasznú Egyesület

Hátrányos helyzetű gyermekek és fiatalok segítése ellátásban, beiskolázásában, pályaválasztásában, szakmai képzésben, kulturális és sportrendezvények szervezése.

Regionális Ifjúságfejlesztő Központ Alapítvány

A hátrányos helyzetű csoportokhoz tartozó fiatalok számára olyan segítség nyújtása, amely során tehetségüket, tudásukat, képességeiket fejlesztve lehetőséget kapjanak saját helyzetük jobbá tételére.

Sorores Optimae Szociális és Kulturális Alapítvány

Az alapítvány azért jött létre, hogy támogassa az általános, középiskolai, vagy felsőfokú oktatási intézmény nappali tagozatán tanuló fiatalokat, a szociálisan rászorulókat, az öregeket, a hátrányos helyzetűeket, a határon túli magyarokat, a menekülteket, – előtérbe helyezve a nők, a gyermekek és a sokgyermekes családok helyzetének javítását –, valamint elősegíti a betegségmegelőző, a gyógyító, a kulturális, az oktatási, a gyermek és ifjúságvédelmi, valamint a környezetvédelmi munkát. Az alapítvány célja kiegészül: egész-

ségmegőrzés, gyógyító, egészségügyi rehabilitációs tevékenység, időskorúak gondozása, nevelés és oktatás, képességfejlesztés, ismeretterjesztés.

Szegedi Csonka János Tehetségsegítő Alapítvány

A középiskola szakközépiskolai tagozatán tanuló tehetséges fiatalok támogatása.

Szegedi Keresztény Roma Szakkollégium

A Keresztény Roma Szakkollégiumi Hálózat célja a közösségi felelősségvállalás és a közéleti szerepvállalás iránt elkötelezett keresztény értékrendű roma értelmiség formálása, mely képes az aktív társadalmi párbeszéd folytatására.

Hangsúlyt fektetnek a társadalmi és szociális érzékenység fejlesztésére, a roma-magyar identitás erősítésére, a szakkollégisták tanulmányi előmenetelének személyre szabott támogatására, személyiségfejlődésük segítése.

A szakkollégiumi nevelőmunka ökumenikus szellemiségű lesz. A belső képzés kulturális, vallásismereti és közismereti modulokból áll majd.

2012 szeptemberétől egyelőre 16 hallgatóval kezdte meg működését a Szegedi Keresztény Roma Szakkollégium az Indóház téri egykori nővérszállóban.

A kormány a megalakuláshoz nyújt támogatást, valamint ösztöndíjat biztosít a hallgatóknak. Emellett európai uniós forrás, illetve fenntartói támogatás fedezi majd a működés költségeit.

9. ÖSSZEGZÉS

A hazai szakképzési reform prioritása, hogy az iskolai tanulmányok befejezését követően a fiatalok a hazai és globális munkaerő-piacon az általuk választott valamint a gazdaság által keresett területen tudjanak elhelyezkedni. Mivel a szakképzésben különösen magas a hátrányos helyzetű tanulók aránya, rendkívüli jelentőséggel bír, hogy a köznevelési intézmények a felsőoktatási intézményekkel, a vállalati képzőhelyekkel, az önkormányzatokkal, a civil szervezetekkel együttműködve segítsék elő a tanulók szociális és egyéb hátrányos helyzetének leküzdését. Az Európai Unió széles körben elfogadhatónak és támogatandónak tartja a pozitív megkülönböztetést ezen a területen, az európai irányelvekkel összhangban készültek el a hazai esélyegyenlőségi programok. Nagyon jó szegedi kezdeményezések jöttek létre a leginkább rászoruló fiatalok támogatása, tanulási, kulturális, sportolási lehetőségeik bővítése terén. A felsőoktatás terén számos olyan pedagógus-továbbképzési program kidolgozása történt meg, mely a pedagógusok ezirányú munkáját segíti.

Lényeges követelmény, hogy az esélyegyenlőségi programokat európai és hazai pályázatok is támogassák. A közelmúltban is több olyan jelentős (legutóbbi a TÁMOP 3.3.10.A-12) pályázat jelent meg, melyek az oktatási intézményeknek számos területen biztosítanak forrásokat esélyegyenlőségi programok megvalósítására. A pályázatok által támogatható célok: **befogadó iskolai környezet kialakítása** új pedagógiai módszerekkel, esélyegyenlőségi szakemberek alkalmazása, továbbképzési programok kidolgozása és megvalósítása. A pályázatot a **tanulmányi eredmény javítását** célzó tevékenységek

közül a tanulók mentorálását, az egyéni fejlesztési terveket és az alapkészségek fejlesztését, a **közösség- és kapcsolatépítő tevékenységek**, valamint eszközbeszerzéseket támogatja.

Nagyon ígéretes fejlemény az is, hogy a speciális szakiskolák számára elkészültek a **Híd és SNI szakmai tantervi adaptációk munkaanyagai** (összesen 211), melyek a hallás- vagy látássérült, a tanulásban vagy értelmileg akadályozott tanulók szakképzési programjai lesznek.

A jó példákkal azt is szeretnénk volna bemutatni, hogy a központi programok mellett milyen nagy jelentősége van a helyi (intézményi, önkormányzati, civil) kezdeményezéseknek, melyek egyik legfontosabb eredménye a befogadó iskolai közösségen túl a befogadó szemlélet erősítése a tanulóknban, a szakképzés valamennyi szereplője körében.

10. IRODALOMJEGYZÉK

Az Európai Unió Alapjogi Chartája

Az Európai Tanács 2000/43/EK irányelve (2000. június 29.) a személyek közötti, faji vagy etnikai származásra való tekintet nélküli egyenlő bánásmód elvének alkalmazásáról. In: Az Európai Unió Hivatalos Lapja, L 180, 2000. július 19. 0022–0026

Az Európai Tanács 2000/78/EK irányelve (2000. november 27.) a foglalkoztatás és a munkavégzés során alkalmazott egyenlő bánásmód általános kereteinek létrehozásáról. In: Az Európai Unió Hivatalos Lapja, 05/4. kötet, 79–85.

Az Európai Tanács (2011/C 191/01) Ajánlása (2011. június 28.) a korai iskolaelhagyás csökkentését célzó szakpolitikákról. In: Az Európai Unió Hivatalos Lapja, C191/1-C191, 2011. július 1. 6.

Az Európai Parlament és a Tanács 1720/2006/EK Határozata (2006. november 15.) az egész életen át tartó tanulás terén egy cselekvési program létrehozásáról. In: Az Európai Unió Hivatalos Lapja, L- 327, 2006. november 24. , 45–68.

Európa 2020 – Az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedés stratégiája

(A Bizottság közleményei, Brüsszel, 2010. március 3.)

www.egyenlobanasmod.hu – Az Egyenlő Bánásmód Hatóság honlapja

Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)

2003. évi CXXV. törvény az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról

Zöld könyv – A magyar közoktatás megújításáért, Budapest, 2008

Az Európa 2020 Stratégia végrehajtását megalapozó előzetes nemzeti intézkedési terv, 2010. november 12.

Továbbtanulást erősítő kezdeményezések támogatása – TÁMOP-3.3.10.A-12 és TÁMOP 3.3.10.B-12 kódszámú pályázatok, www.nfu.hu

www.sulinovadatbank.hu – A SULINOVA Pedagógus-továbbképzési programjai

A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény

20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet

www.ajtp.hu – Az Arany János Tehetséggondozó program honlapja

A Halmozottan Hátrányos Helyzetű Tanulók Arany János Kollégiumi-Szakiskolai Programjában részt vevő szegedi szakképző iskolák 2012. évi szakmai értékelései

www.szegedvarosikollegium.hu – Szeged Városi Kollégium honlapja

<http://www.helyicivil.hu/j/szeged-egyesulet-alapitvany/oktatasi>
– Helyi civil oktatási szervezetek keresője Szeged

„Együtt Egymásért” – A SZISZSZI Móravárosi Tagintézmény 3 napos rendezvényének összefoglalója

Felelős kiadó:
Szabó Ferenc
Nyomta:
Generál Nyomda Kft.
6728 Szeged, Kollégiumi út 11/H
Fax: +36 62 445 003
E-mail: info@generalnyomda.hu
Felelős vezető:
Hunya Ágnes ügyvezető
Megjelent 200 példányban